

Analiza medijskog izveštavanja o državnoj pomoći i subvencijama

Od kako je, u vreme ministra ekonomije Mladana Dinkića počela intenzivna promocija subvencija za investitore (prvenstveno strane), mediji su u najvećem broju slučajeva uniformno izveštavali - prenosile su se poruke političara o investicijama i novim radnim mestima, dobrobiti po lokalnu sredinu, izjave zadovoljnih i zahvalnih investitora, a veoma retko je otvarano pitanje kriterijuma po kojima su subvencije dodeljivane, ispunjavanja obaveza za dodeljene subvencije (odnosno državnu pomoć), a još manje o svrsishodnosti te pomoći sa šireg ekonomskog stanovišta. Naime, kao što je TS zaključila u analizi iz 2015. godine¹, sistem državne pomoći i kontrole državne pomoći u Srbiji prvenstveno je postavljen na principima koji treba da zaštite evropsko tržište od proizvođača iz Srbije, ali ne štiti u dovoljnoj meri konkurenciju u zemlji. Postojeći model subvencija uveo je princip po kome se od firme koja već posluje u nekoj oblasti uzima novac (od plaćenog poreza) i dodeljuje firmi koja otvara fabriku, zapošljava radnike i postaje (nelojalna) konkurencija onoj prvoj. Efekte koje ovakav model ima na postojeće firme niko nikada nije precizno merio, a retki su bili i pokušaji i da se bar u grubim brojevima izmere direktni efekti subvencija. Ipak, treba pohvaliti pojedine medije koji su prethodnih godina insistirali na toj temi. Pored nekih od njih koji su ovde navedeni, treba pomenuti da je Insajder 2016. godine emitovao serijal posvećen toj temi.

TS će u okviru ovog poglavlja, bez namere da deli ocene i lekcije o dobroj i lošoj medijskoj praksi ukazati na nekoliko karakterističnih primera izveštavanja o državnoj pomoći i sistemu subvencija, odnosno na ono što se iz tih vesti moglo uočiti, naučiti i zaključiti.

1. Ima li investitora bez subvencija

Malobrojne su, ili gotovo nepostojeće, vesti ili prilozi o investitorima koji su bez subvencija investirali u pogone u Srbiji. Takvu informaciju mediji su uglavnom prenosili na osnovu izjava političara ili predstavnika firmi na svečanim otvaranjima ili polaganjima kamena temeljca, kojima su prisustvovali i političari. Daljeg interesovanja medija za investitora i investicije, za

¹ Državna pomoć – promišljeno ulaganje ili skrivena korupcija, Transparentnost Srbija, 2015. http://www.transparentnost.org.rs/images/dokumenti_uz_vesti/Drzavna_pomoc_izvestaj_februar_2015.doc

pravni ambijent i odluku (i mogućnost) da ne traže subvenciju nije bilo. Izuzeci su potvrđivali pravilo, pa i u takvim slučajevima nije se kretalo (ili se nije moglo) dalje. Citirani primer je zanimljiv, ali nismo pronašli da je dalje istraživano (ili da je bilo sagovornika voljnih da govore) **kako subvencije ugrožavaju nezavisnost u poslovanju.**

Direktor 'Simensa': Nismo uzeli subvencije od Srbije jer želimo da budemo nezavisni u poslovanju²

27.05.2016.

...Govoreći o subvencijama koje se daju stranim investitorima direktor Simens Srbija je rekao da su subvencije dobra početna investicija, ali da je sistem održiv samo ako funkcioniše bez ikakvih dotacija. Smatra da su subvencije dobre za neke ključne oblasti, ali samo u ograničenom periodu.

"Simens nikada nije uzeo subvencije i pitaćete zbog čega. Imamo dva tipa poslovnih operacija u Srbiji. Imamo odeljenje koje projektuje, pronalazi rešenja i obezbeđuje opremu za elektrifikaciju i automatizaciju, a drugi deo, veći, poput fabrike u Subotici, gde radi preko 1.800 ljudi. Da smo uzeli subvencije, odmakli bismo se od strategije da budemo **potpuno nezavisni u poslovanju**, promenila bi se naša strateška pozicija na srpskom tržištu".

*

Premijer Srbije Aleksandar Vučić najavio je danas da će američka kompanija Ametek u Srbiji otvoriti novu fabriku u kojoj će zaposliti 500 radnika³.

„Bez subvencija i podsticaja ta američka kompanija otvoriće u narednim danima fabriku na 10.000 kvadrata", rekao je Vučić novinarima, posle razgovora sa zamenikom pomoćnika državnog sekretara SAD za evropska i evroazijska pitanja Brajanom Hojtom Jiom.

On je izrazio očekivanje da će biti još mnogo takvih američkih investicija i dodao su američki investitori došli u Srbiju zbog dobrog poslovnog ambijenta. Kompanija Ametek posluje u Subotici, gde ima otvoren pogon za proizvodnju malih motora.“

*

Najavna vest posvećena premijeru, bez bilo kakvih podataka o fabrici koja će se graditi i poslovanju u Srbiji:

Početak izgradnje kompleksa "Dr. Oetker" u Šimanovcima

Tanjug, 09. 04. 2014

„Potpredsednik Vlade Srbije Aleksandar Vučić prisustvovaće danas polaganju kamena temeljca za izgradnju poslovno-proizvodnog-skladišnog kompleksa "Dr. Oetker" u Šimanovcima, najavljeno je iz kabineta prvog potpredsednika.

Kompanija "Dr Oetker" zapošljava oko 7.000 radnika u Nemačkoj i inostranstvu. "Dr. Oetker" je u nemačkoj prehrambenoj industriji zastupljen sa oko 350 različitih proizvoda, a u Srbiji sa više od 100 proizvoda. U sastavu kompanije su brojna proizvodna i prodajna preduzeća, koja posluju u 35 zemalja i koja proizvode oko 3.500 različitih proizvoda. Pored Nemačke, preduzeća se

² <http://www.ne.rs/vesti-iz-zemlje/direktor-simensa-nismo-uzeli-subvencije-od-srbije-jer-%C5%BEelimo-da-budemo-nezavisni-u-poslovanju>

³ <http://rs.n1info.com/a250996/Biznis/Nova-investicija-kompanije-Amatek.html>

nalaze pre svega u Zapadnoj i Istočnoj Evropi, ali i u Kanadi i Brazilu. Kompanija "Dr. Oetker" nastala je u nemačkom gradu Bilfeldu 1891. godine, gde je mladi apotekar August Oetker stvorio revolucionarni pekarski izum - prašak za pecivo Backin. Tokom istorije duge više od 120 godina, mala nemačka apoteka izrasla je u multinacionalnu kompaniju, čije je sedište ostalo u matičnom Bilefeldu, u Nemačkoj.

*

U izveštaju se navodi da nije data bilo kakva subvencija, ali da je „obezbeđena putna infrastruktura“.

Otvorena fabrika kompanije "Dr Etker" u Šimanovcima⁴ (Beta)

„Nemačka kompanija "Dr Etker" (Dr. Oetker) otvorila je danas u Šimanovcima prvu fabriku u Srbiji u koji je investirano 9,5 miliona evra i gde ima 192 zaposlena. Fabrika je u okviru poslovnog kompleksa na 8.000 kvadrata, gde je i skladište i kancelarijski prostor. Kapacitet fabrike je 6.000 tona godišnje proizvodnje 115 vrsta uglavnom praškastih proizvoda brendova "Dr Etker" i sadašnjeg "C brenda" - nekadašnjeg asortimana preuzetog Centroproizvoda. Proizvodnja je namenjena prodaji na tržištu Srbije, Kosova, Crne Gore, Makedonije i Albanije.

Premijer Srbije Aleksandar Vučić očekuje da u Srbiji počne poslovanje još nemačkih porodičnih kompanija. "Takve kompanije su najzdravije, najuspešnije i najdugotrajnije, najviše brinu o svojoj budućnosti. Nadam se da je kompanija Dr Etker dolaskom u Srbiji izabrala dobro mesto za budućnost", rekao je Vučić. On je istakao da Vlada Srbije nije davala subvencije Dr Etkeru za otvaranje fabrike u Šimanovcima, ali je obezbedila putnu infrastrukturu. "Uvek ćemo na taj način pomagati kompanijama. Želimo da Srbija sa 52. mesta stigne među prvih 40 zemalja na Duing biznis listi Svetske banke.

Nemačka kompanija "Doktor Etker" danas je, u prisustvu premijera Srbije Aleksandra Vučića, svečano otvorila svoju prvu fabriku u Šimanovcima koja zapošljava 192 radnika.

- Pre dve godine, kada smo plagali kamen temeljac za ovu fabriku, to je izgledalo kao slatka bajka, a čuo sam od jednog od novinara da stalno polažemo kamene i govorimo šta će da bude u budućnosti, a ona nikako da dođe. Danas imamo čast da vidimo jednu od stvari koju su neki dobri, vredni i marljivi u Srbiji uspeli da naprave, uz pomoć nemačkih prijatelja i investitora - rekao je Vučić na otvaranju. On je podsetio da vlada nije dala subvencije kompaniji "Doktor Etker", već je „**malo pomogla oko putne infrastrukture**“, ali je podvukao da će investitori uvek moći da računaju na pomoć vlade.

*

Vučić na otvaranju fabrike "Doktor Etker": A pre dve godine ovo je bila samo slatka bajka Tanjug | 19. 05. 2016

Nemačka kompanija "Doktor Etker" danas je, u prisustvu premijera Srbije Aleksandra Vučića, svečano otvorila svoju prvu fabriku u Šimanovcima koja zapošljava 192 radnika.

- Pre dve godine, kada smo plagali kamen temeljac za ovu fabriku, to je izgledalo kao slatka bajka, a čuo sam od jednog od novinara da stalno polažemo kamene i govorimo šta će da bude u budućnosti, a ona nikako da dođe. Danas imamo čast da vidimo jednu od stvari koju su neki dobri,

⁴ <http://rs.n1info.com/a161552/Biznis/Otvorena-fabrika-kompanije-Dr-Etker-u-Simanovcima.html>

vredni i marljivi u Srbiji uspeći da naprave, uz pomoć nemačkih prijatelja i investitora - rekao je Vučić na otvaranju.

Premijer je uveren da će Srbija u narednom periodu uspeti da privuče još nemačkih porodičnih kompanija, koje su, kaže, najzdravije i najuspešnije kompanije, koje najviše vode računa o svojoj budućosti.

- Uveren sam da su, birajući Srbiju, izabrali mesto za budućnost - rekao je Vučić.

On je istakao da veruje da će ta kompanija nastaviti sa uspehom da obavljaju taj posao, te da je zadovoljan što će ljudi u Albaniji, Crnoj Gori i Makedoniji, kada budu koristili proizvode te fabrike, moći na njima da vide da „made in Serbia“.

Kako je rekao, to je dobra i velika stvar za Srbiju i pokazatelj da iz Srbije ne dolaze loše teme, već „najbolje i najslade“. Vučić je naveo i da je uveren da će uskoro u toj fabrici biti pravljen ovsena kaša, a ne u Slovačkoj, te da će to biti dodatni uspeh i podsticaj za sve radnike. On je podsetio da vlada **nije dala subvencije kompaniji "Doktor Etker", već je „malo pomogla oko putne infrastrukture“**, ali je podvukao da će investitori uvek moći da računaju na pomoć vlade.

*

Fabrike otvaraju „Mekafor“ i „Zopas“

Dnevnik 20. april 2016.

Polaganjem kamena temeljca ministar privrede Željko Sertić, gradonačelnik Kikinde Pavle Markov i predsednik Upravnog odbora francuske kompanije „Mekafor“ Nikolas Grosdide ozvaničili su početak izgradnje pogona nove fabrike „Mekafora“ u Kikindi. Fabrika površine 4.800 kvadratnih metara, nalaziće se u industrijskoj zoni, vrednost investicije iznosi četiri miliona evra, a „Mekafor“ je skoro 30 miliona dinara izdvojio za kupovinu zemljišta. Planirano je da fabrika počne da radi u septembru, a **bez subvencija države**, kako je najavljeno, posao će dobiti od 50 do 80 radnika.

*

Francuski Mekafor otvorio fabriku u Kikindi (Beta)

Francuska kompanija Mekafor otvorila je u Kikindi fabriku za proizvodnju metalnih delova za automobilsku industriju u koju je uložila četiri miliona evra i gde će raditi 80 ljudi. Otvaranju fabrike su prisustvovali premijer Srbije Aleksandar Vučić i ambasadorica Francuske u Srbiji Kristin Moro. Vučić je rekao da Srbija ima sve bolje trgovinske odnose sa Francuskom i da su francuskim kompanijama, kao i drugim investitorima, u Srbiji omogućeni najbolji uslovi za poslovanje. On je pozvao francuske investitore da i dalje ulažu u Srbiju koja postiže sve bolje ekonomske rezultate. Po rečima premijera, stanje u državnom budžetu nikad nije bilo bolje, što stvara uslove da se sa misijom Međunarodnog monetarnog fonda, koja je od danas u poseti Srbiji, razgovara o povećanju plata u javnom sektoru i penzija. "Ti rezultati ne bi bili tako dobri da nije investitora koji ulažu u Srbiju, a oni ne bi dolazili da ovde nema dobrih i posvećenih radnika", rekao je Vučić. Dodao je da u ne vidi nikakav problem da Srbija dalje napreduje, izuzev spoljnih izazova. „Sve zavisi od nas, naše marljivosti, truda i energije“, istakao je Vučić.

Igradnja fabrike kompanije Mekafor u Kikindi je počela u aprilu ove godine na placu od 48.000 kvadrata u Industrijskoj zoni, koji je francuska kompanija platila 30 miliona dinara. Mekafor je među tri najveća evropska proizvođača metalnih delova za automobilsku industriju i u više fabrika u svetu zapošljava oko 120.000 radnika.

*

Samo posle godinu dana od otvaranja prve fabrike „Hačinson“, koju su otvorili ambasadorica Francuske Kristin Moro i premijer Aleksandar Vučić, otvorena je, odmah uz prvu i druga fabrika ove francuske kompanije. Otvaranju su prisustvovala oba premijera, republički i pokrajinski, ali je Aleksandar Vučić „ustupio“ zvanično presecanje vrpce Igoru Miroviću.

U novom pogonu trenutno radi 135 radnika. Vrednost investicije je tri miliona evra. Uz trenutno 312 radnika u prvoj fabrici, „Hačinson“ ukupno sada upošljava 447 radnika, a do kraja godine taj broj će biti oko 800 zaposlenih. No, uprava „Hačinsona“ je na ovom otvaranju najavila u aprilu početak gradnje treće fabrike, tako da bi, po biznis planu do 2020.godine u Radnoj zoni „Zapad“ bilo četiri fabrike u kojoj će posao imati oko 1.600 radnika, a proizvodiće se različiti proizvodi namenjeni automobilske industriji.

Valja istaći da je „Hačinson“ dobio i nagradu Nacionalne službe za zapošljavanje „Najbolji poslodavac Srbije“ jer je tokom prošle godine sa evidencije nezaposlenih zaposlio 180 lica na neodređeno vreme. Premijer Vučić se u svom govoru prvo obratio zaposlenima čestitajući im na dobro obavljenoj obuci i kvalitetnom radu, te izrazio zadovoljstvo što mladi ljudi vide budućnost u svojoj zemlji. On je istakao da je Vlada Srbije dala **subvencije za prvi pogon, ali da za drugi te subvencije nisu ni tražili**⁵.

*

Analizu na temu da li je tačno da niko ne želi da investira bez subvencija objavio je u aprilu 2016. sajt Istinomer⁶:

Predsednik Socijaldemokratske stranke Boris Tadić tokom kampanje kritikovao je vladu Aleksandra Vučića zbog prevelikih subvencija za otvaranje novih radnih mesta. On se založio za umerenije podsticaje, ali da ih dobiju i domaće kompanije. Umesto, kako je rekao, „nenormalnih 28.000 hiljada evra“ koje su dobile pojedine firme, on je predložio subvencije od osam ili deset hiljada evra.

„Subvencije moraju da se daju, ali ne 28.000 evra“, ocenio je Tadić dodajući da u njegovo vreme fabrike koje su radnicima isplaćivale platu od 20.000 dinara nisu dobijale subvencije od 10.000 evra po radnom mestu, već je taj iznos bio rezervisan samo za visokotehnološke kompanije.

Nije, međutim, tačno da investitori ne bi došli u Srbiju da nije pozamašnih podsticaja o kojima je Istinomer više puta [pisao](#). Naime, Istinomer je pronašao stranog investitora, Simensovu fabriku vetrogeneratora u Subotici koji, zvuči neverovatno, **nije želeo da uzme subvencije**. Neozbiljno je i da bivši predsednik Srbije, koji je osam godina imao značajne poluge moći, tretira „bremenite probleme prošlosti“ kao nešto što je zakucano i nije se moglo unaprediti ne bi li se popravila investiciona klima. Zato predsedniku SDS-a ocena **neistina**.

Prema podacima [Istinomera](#), tokom 2014. i 2015. država Srbija se obavezala da će stranim investitorima na ime otvaranja 13.336 radnih mesta isplatiti 125 miliona evra subvencija. Politiku privlačenja investitora uz pomoć subvencija za nova radna mesta, Srbija vodi od 2006, na ideju tadašnjeg ministra Mladana Dinkića, o čemu je Istinomer već [pisao](#). Ovu praksu je krajem 2013. godine ukinuo Saša Radulović, tadašnji ministar privrede, navodeći da je to

⁵ <http://m-novine.com/vucic-u-rumi/>

⁶ <http://www.istinomer.rs/ocena/3477/Niko-nece-investirati-u-Srbiju-bez-podsticaja>

pogrešan način razvoja privrede. Tada je javnost čula da niko ne kontroliše da li su investitori zaista ispunili ugovorne obaveze, a nikada nije urađena ni ozbiljna analiza efekata ove mere. Međutim, posle duže pauze, Vlada Aleksandra Vučića, u martu 2015. godine donosi Uredbu o uslovima i načinima privlačenja direktnih investicija kojom se opet vraća Dinkićevo receptu subvencionisanja novih radnih mesta. Na subvencionisanje radnih mesta se gleda kao na odgovornu politiku privlačenja investitora.

Sličnu analizu objavljuje i N1⁷, ali se ne bavi pojedinačnim investitorima koji su investirali i zaposlili radnike bez subvencija:

Nove investicije gotovo po pravilu idu uz subvencije za ulagače. Hiljade evra po radnom mestu je, kako tvrde u vladi, neminovna cena privlačenja investitora. Može li se nova fabrika otvoriti i bez ulaganja novca svih građana?

Decenija subvencija. Još od sredine prošle dekade, nijedna vlast se nije odrekla davanja para iz državne kase za ulagače i nove radnike. „Normalno da je uloženo sa jedne strane, ali sa druge to je povratna investicija“, kaže Miroslav Miletić iz privredne komore. Ulagачi su dobijali razne vrste subvencija. Na listi kompanija koje su dobile novac iz budžeta su GFX Simens, Panasonic BOS, Leoni, YURA, Swarovski, Lear. Tokom prethodne decenije, računa se da je investitorima dato više od pola milijarde evra podsticaja.

„Koliko ja znam ne postoji ni jedna studija koja bi dokazala opravdanost subvencija“, kaže Bogdan Petrović, savetnik za ulaganja. No u državi od te prakse neće odustati.

„Obezbeđujemo sve veći broj radnih mesta, i to ćemo da radimo sve dok ne spustimo nivo nezaposlenosti do nivoa ispod proseka EU. Hoćemo da budemo bolji od proseka EU, e onda ćemo da razmišljamo da li taj deo novca možemo da ulažemo u neke druge kapitalne projekte“, rekao je premijer Aleksandar Vučić.

Podsticaji za zapošljavanje nisu srpski izum, sličnih projekata ima i u drugim zemljama. Takođe, postoje i razne vrste podsticaja. Na primer, Nacionalna služba za zapošljavanje trenutno promovise svoj program. „Ne treba nam podrška za one koji se lako mogu zaposliti, koji rade za dobru zaradu, mogu da biraju poslodavce, da ih menjaju svaki dan. Treba nam podrška za one ljude koji su dugo na našoj evidenciji, koji nemaju adekvatne kvalifikacije, nemaju adekvatnu stručnu praksu i imaju manje šanse na tržištu rada“, kazao je Zoran Martinović, iz Nacionalne službe za zapošljavanje.

Bogdan Petrović kao problem vidi i to što se subvencijama podstiču slabo plaćena radna mesta, koja sobom ne donose i nove tehnologije. "Ako već ugovaramo subvencije neka to budu radna mesta koja će donositi 500 evra, tu željenu platu koja se nudi. Pa da znamo da je to duplo veće od minimalca pa da država ima dobit. Mi ugovaramo radna mesta za koje se isplaćuje plata minimalac plus 20 odsto.

Neke od kompanija koje su došle uz pomoć subvencija u javnosti su poznate i po upitnom tretmanu radnika. Upitno je i da li će kompanije, nakon isteka perioda dobijanja državne pomoći napustiti Srbiju i otići u neku drugu zemlju. Privrednicima prijaju subvencije, ali dobar poslovni ambijent koji im je potreban podrazumeva i druge stvari. Da mehanizmi države rade, da je manje

⁷ <http://rs.n1info.com/a234634/Biznis/Subvencije-Da-li-su-nove-fabrike-moguće-bez-ulaganja-novca-gradjana.html>

korupcije, u krajnjem slučaju da im se putevi sa državom ne ukrštaju, osim kad im je potrebna neka administrativna usluga.

Sagovornici lista Danas zaključuju da su subvencije nužne⁸:
Subvencije investitorima nužne, ali bez strategije ne daju efekte

Na ukupan iznos investicija od skoro dve milijarde evra, odobreno oko 420 miliona evra podsticaja, što je uposlilo oko 60.000 ljudi * Uspostavljena je detaljna kontrola investitora koji koriste subvencije, rezultat su 94 raskinuta ugovora * Poslovno okruženje u Srbiji nije uređeno i investitori preko državnih povlastica traže garancije da će uspeti da povrate novac koji ulože

Gotovo sve značajnije strane investicije u Srbiji privučene su državnim subvencijama za zapošljavanje radne snage. To su činile i vlade do 2012. godine, a tu praksu su preuzeli i naprednjaci. Nekada je privilegija zvana subvencije, odnosno davanje novca građana Srbije, bila rezervisana samo za strane investitore, ali nakon donošenja novog Zakona o ulaganjima to pravo imaju i domaći.

Sudeći po izjavama čelnih ljudi u Vladi, dodela subvencija predstavlja strategiju koja bi trebalo da srpsku privredu dignu na noge. S druge strane, građani sa negodovanjem gledaju na posezanje države u "njihov džep", jer se novac koji bi mogao biti usmeren, recimo, u školstvo ili zdravstvo, odvajaju kako bi se, između ostalog, investitorima omogućilo sticanje profita. Stručna javnost pak smatra da praksa subvencionisanja investitora jednostavno mora da se primenjuje u Srbiji, ali da to nikako nije, niti može biti, strategija za ekonomski oporavak zemlje.

U Ministarstvu privrede za Danas ističu da je na ukupan iznos investicija od skoro dve milijarde evra, odobreno oko 420 miliona evra podsticaja, što je uposlilo oko 60.000 ljudi. Samo tokom prošle godine je izdvojeno oko 98,4 miliona evra za 23 investitora po toj osnovi.

- Ali to su samo najlakše merljivi rezultati. Takvim pristupom ostvareni su i mnogi drugi efekti... naplata poreza po svim osnovama, naplata doprinosa, naplata taksi, dažbina... ostvarena saradnja sa velikim brojem domaćih preduzeća, pozitivan uticaj na spoljnotrgovinski bilans, podizanje nivoa pozitivnog poslovnog ambijenta, uvođenje novih tehnologija - smatraju u Ministarstvu privrede. Ističu da politika podsticaja nije naš izum, već da je to prosto praksa koju koriste i druge države, primera radi Slovačka, Mađarska, Češka, Španija, Irska itd, kako bi rešile pitanje nezaposlenosti i diversifikovale svoju ekonomiju.

- Osim toga, na taj način daje se zamajac novom procesu industrijalizacije u zemlji. Takođe, u Srbiju dolaze i nove tehnologije. Tako su putem tog instrumenta u Srbiju došle kompanije Simens, Panasonic BOS, Leoni, YURA, Beneton, Swarovski, NCR, Magna, PKC, Lear, Delphy, Calzedonia itd.

Što se tiče kontrole kako se sredstva troše, ističu u Ministarstvu privrede, ona u ranijem periodu nije postojala.

- Sada je uspostavljena detaljna kontrola tih projekta koje sprovodi naše ministarstvo i to se radi na dnevnom nivou. Rezultat te kontrole su 94 raskinuta ugovora, bilo zato što nisu poštovane ugovorne obaveze ili su nedostajale važeće bankarske garancije, bilo da je u pitanju sporazumni

⁸http://www.danas.rs/danasrs/ekonomija/subvencije_investitorima_nuzne_ali_bez_strategije_ne_daju_efekte.4.html?news_id=319901

raskid. Uveden je red i sada se tačno zna kako se novac dodeljuje i kako se kontrolišu ugovorne obaveze - kažu u Ministarstvu privrede.

Kontrola se ostvaruje tako što se redovno prati obaveza zaposlenja preko Centralnog registra obaveznog socijalnog osiguranja, a iznos ulaganja je dužan da potvrdi ovlašćeni nezavisni revizor, pri čemu je najvažnije da se prilikom isplate svake tranše mora dostaviti važeća bankarska garancija koja garantuje eventualni povraćaj novca. U slučaju da dođe do raskida ugovora isplaćeni novac se vraća u budžet aktiviranjem bankarske garancije, a korisnik takođe duguje i zakonsku zateznu kamatu.

Ljubodrag Savić, profesor Ekonomskog fakulteta u Beogradu, kaže za Danas da su subvencije države investitorima "nužno zlo" i u datom trenutku jedini način za privlačenje stranog kapitala u Srbiju.

- Jednostavno, poslovno okruženje u Srbiji nije uređeno i investitori traže garancije da će uspeti da povrate novac koji ulože. U tom smislu traže i brojne povlastice, a jedna od njih jeste i subvencionisanje plata zaposlenima. To je investitorima isplativo, pa je to i razlog zašto strani kapital dolazi u Srbiju. Sa druge strane oni su potrebni nama nego mi njima zbog velike nezaposlenosti i generalno lošeg stanja srpske privrede, pa nema mnogo mesta za pregovore. Vlada je jednostavno prinuđena da investitorima da subvencije ili da rizikuje da oni odu negde drugde - objašnjava Savić.

Prema njegovim rečima, to što su Srbiji potrebni investitori ne znači da država treba da dozvoli kršenje radničkih prava i sopstvenih zakona.

- Radnici koji rade kod stranih investitora koji su dobili subvencije, veoma su slabo zaštićeni. Prinuđeni su da ćute i rade, prihvataju teške uslove, a ne smeju sindikalno da se organizuju niti dignu glas zbog nepravde, plašeći se da im ugovori neće biti obnovljeni, odnosno da će izgubiti posao i ugroziti egzistenciju svojih porodica. Za to je apsolutni krivac država koja je neadekvatnim zakonskim rešenjima poslodavcima dozvolila da se tako ponašaju prema radnicima. Kada to kažem, ne mislim na sve strane investitore. Neki od njih se zaista ponašaju korektno, ali ima i onih koji zaista šikaniraju radnike, što je nedopustivo - naglašava Savić.

On ističe da prilikom potpisivanja kupoprodajnih ugovora sa poslodavcima treba jasno precizirati šta su to osnovna radnička prava koja ne smeju da se uzurpiraju kao i to da se ustavne slobode i prava građana ne mogu kršiti.

- Očito da nadležni državni organi ne vrše adekvatnu kontrolu kada je reč o ponašanju poslodavaca koji su dobili subvencije prema radnicima. S obzirom da je reč o novcu poreskih obveznika koji se izdvaja za subvencije, kontrole da li ima nepravilnosti bi morale da budu i detaljne i česte, a zakonska regulativa prilagođena tome da se mogućnost bilo kakvog šikaniranja radnika eliminiše. Sasvim je jasno da su državi potrebne investicije, naročito strane, ali sa druge strane država je dužna i da štiti sva prava svojih građana pa tako i radnička - kaže Savić.

Iako smatra da je subvencionisanje poslodavaca zarad otvaranja novih radnih mesta potrebno Srbiji, naš sagovornik dodaje da to ipak ne može da izvede privredu Srbije na zelenu granu.

- Drugim rečima, privreda Srbije se sigurno neće oporaviti samo tako što će se investitorima davati subvencije. Do toga može doći samo tako što će se u Srbiji popraviti poslovni ambijent i što će investitori ulagati ne zato što će dobijati povlastice već jer će Srbiju prepoznati kao dobro i isplativo tržište u koje valja investirati jer će se ulaganja višestruko isplatiti i bez subvencija. Jednostavno subvencionisanje stranih investitora nije dovoljno da bi se realizovala reindustrijalizacija u Srbiji. A bez reindustrijalizacije, srpska privreda ne može doći na "zelenu granu". Da bi se to ostvarilo potrebno je iz temelja promeniti strategiju razvoja privrede. Država

bi morala da stvori takve uslove u kojima će reindustrijalizacija biti moguća, a industrijska preduzeća respektabilna i poželjna za preuzimanje od strane stranih kompanija - kaže Savić.

*

Premijer Srbije u jednoj izjavi otkriva da se subvencije daju jer je dobar priliv u budžet⁹:

Nemačka kompanija Leoni počela je danas u Nišu izgradnju fabrike gde će proizvoditi kablove za ugradnju u automobile, a investicija je u vrednosti 22 miliona evra. Fabrika će u prvoj fazi imati 15.000 kvadratnih metara, a po završetku ukupnih radova 25.000 i zapošljavaće 2.200 radnika. Polaganju kamen-temeljca treće fabrike Leonija u Srbiji prisustvovali su premijer Aleksandar Vučić, direktor kompanije Leoni Srbija Klemens Saks, izvršni potpredsednik Leonija Ralf Maus, ambasador Nemačke u Srbiji Aksel Ditman i gradonačelnik Niša Darko Bulatović.

Vučić je rekao da očekuje da Leoni u Nišu zaposli 3.000 ljudi i da u Srbiji otvori i četvrtu fabriku, u Nišavskom okrugu, za šta bi ta kompanija dobila pet odsto veće podsticaje nego za dosadašnje investicije. On je kazao da je Vlada Srbije dala Leoniju podsticaje od 6,4 miliona evra za otvaranje fabrike u Nišu i da očekuje da ona, uprkos kašnjenju početka gradnje, počne da radi krajem juna. „**U prilici smo da dajemo subvencije jer je stanje u budžetu bolje od planiranog**”, kazao je Vučić i dodao da krajem februara neće biti deficita u budžetu, iako je planirano da on iznosi 17 ili 18 milijardi dinara.

2. Prenošenje saopštenja i agencijskih vesti

*

Najčešće se vesti o investicijama (potpomognutim subvencijama i promovisanim od strane premijera) pišu na osnovu saopštenja iz Vlade, ređe na osnovu podataka dostavljenih od strane samog investitora. Većina medija u takvim prilikama prenosi agencijske vesti¹⁰:

Aster tekstil će u Nišu otvoriti fabriku u kojoj će zaposliti 2.000 radnika (Beta)
14.10.2016.

Turska kompanija Aster tekstil najavila je danas da će 19. oktobra u Nišu otvoriti fabriku gde će zaposliti 2.000 radnika. Otvaranju fabrike prisustvovaće i premijer Srbije Aleksandar Vučić. Aster tekstilu je za otvaranje fabrike u Nišu Vlada Srbije dala podsticaje od dva miliona evra.

Turska kompanija je krajem 2015. godine kupila Ei Čegar, nekada deo Ei holdinga, koji je proizvodio metalne proizvode i proizvode od lima.

*

Otvorena fabrika kompanije "Vibak" u Jagodini¹¹ (Tanjug)
12. oktobar 2015

Premijer Aleksandar Vučić zahvalio je italijanskim prijateljima koji su omogućili otvaranje fabrike kompanije "Vibak" u Jagodini i time obezbedili posao za više od tri stotine ljudi. Vlada

⁹ <http://www.belami.rs/nemacki-leoni-u-nisu-gradi-fabriu-proizvodnja-pocinje-u-avgustu/>

¹⁰ <http://novaekonomija.rs/vesti-iz-zemlje/aster-tekstil-%C4%87e-u-ni%C5%A1u-otvoriti-fabriku-u-kojoj-%C4%87e-zaposliti-2000-radnika>

¹¹ <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/13/ekonomija/2067762/otvorena-fabrika-kompanije-vibak-u-jagodini.html>

Srbije, kako je naveo Vučić, **uložila je osam miliona evra**, investitor 60, a posao će u novoj fabrici imati 340 radnika, preneo je *Tanjug*. Premijer je nakon otvaranja fabrike u obraćanju prisutnima ponovio da je Srbija izašla iz recesije u teškoj godini u kojoj je krenula u mere fiskalne konsolidacije i poručio da više neće ići u recesiju već će biti na putu dinamičnog rasta. „Svake godine ta stopa dinamičnog rasta biće viša i viša“, rekao je Vučić, primetivši da, s obzirom da je i vlada dala novac za novu fabriku, nije problem da pronađemo novac, te ocenio da ga imamo dovoljno, ali ga nemamo za bacanje. Nikada vam nije žao da date novac za zapošljavanje novih ljudi, rekao je premijer i zahvalio gradonačelniku Jagodine Draganu Markoviću što je pronašao investitora.

Primetio je, međutim, da nije slučaj u svim lokalnim sredinama da se potrude i pronađu investitore nego se čeka na pomoć Vlade Srbije. U tom smislu premijer se u šali osvrnuo i na reči direktora "Vibak Balkani" Patricija Masinija koji je rekao da su se „lepo dogovorili sa Palmom i Dačićem, a rekli Vučiću - plati“.

*

Otvoren novi pogon fabrike „Kontinental“¹² (Tanjug)
07. mart 2017.

U Subotici je danas otvoren novi pogon kompanije za proizvodnju delova za auto-industriju Kontinental, u kojoj će biti zaposleno više od 500 novih radnika. Premijer Aleksandar Vučić, koji je pre otvaranja razgovarao sa predstavnicima rukovodstva fabrike, istakao je da je i ova fabrika dokaz da vlada ispuni sve ono što dogovorimo sa investitorima, a na dobrobit građana Srbije i pozvao ih da nastave ulaganja u Srbiju. On je istakao da će na mestu gde je novi pogon za 500 novih radnika nekada bilo blato i kaljuga i da su mnogi „vrteli glavom“ kada je bilo rečeno da će da nikne fabrika, a ona je nikla nakon devet meseci. Kako je rekao, Vlada Srbije i građani su pomogli da se ova investicija ostvari i naznačio da je **vlada dala oko tri miliona evra**, a investitor, Kontinental, 14,5 miliona evra. Vučić je naveo da će u fabrici posao naći i građani iz drugih opština, a ne samo Subotice, u kojoj je sve manje onih koji žele posao, a nemaju ga.

*

Vučić: Dajemo nadu jugu Srbije¹³ (Mondo/agencije)
31. januar 2016.

Italijanska fabrika za proizvodnju obuće Geoks zvanično je danas otvorila svoje pogone u Vranju u prisustvu premijera Srbije Aleksandra Vučića. Otvarajući danas fabriku Geox u Vranju premijer Aleksandar Vučić rekao je da je došlo vreme da Srbija promeni odnos prema najsiromašnijem delu naroda, da će vredni Vranjanci sada imati siguran i dobar posao, te da je to dokaz da se marljiv rad isplati.

U izgradnju fabrike italijanska kompanija uložila je 15,8 miliona evra, dok **Vlada Srbije izgradnju i otvaranje subvencioniša sa 11,25 miliona evra, odnosno sa 9.000 evra po svakom novootvorenom radnom mestu**. To je prva italijanska fabrika koja je izgrađena u industrijskoj zoni u Vranju. **Vlada je, takođe, Vranju dala 100 miliona dinara za uređenje zemljišta** u Slobodnoj zoni, što je bio preduslov da može da počne izgradnja fabrike. Grad

¹² <http://studiob.rs/vucic-obilazi-fabriku-kontinental-u-subotici/>

¹³ <http://mondo.rs/a871093/Info/Ekonomija/Geoks-u-Vranju-Vucic-otvorio-fabriku.html>

Vranje je po ugovoru završio kompletnu infrastrukturu u tom delu industrijske zone Bunuševac, a u planu je i izgradnja obilaznice. Svečanom otvaranju prisustvuje i prvi potpredsednik vlade i ministar spoljnih poslova Ivica Dačić, koji je 2012. i postavio kamen temeljac za izgradnju fabrike, kao i ministar privrede Željko Sertić. Ugovor o izgradnji fabrike potpisan je u oktobru 2012.

3. Izjava političara glavna vest

*

Većina izveštaja o velikim investicijama završi se na ceremonijama i izjavama političara, ređe i predstavnika investitora¹⁴:

Vučić u Bariču: Prva fabrika posle 11 godina, Vlada dala 22,7 miliona evra (Fonet, 2. aprila 2016.)

Premijer Srbije Aleksandra Vučić poručio je, na ceremoniji polaganja kamena temeljca za izgradnju fabrike "Mei Ta" u Industrijskoj zoni u Bariču, da je to prva fabrika na teritoriji grada Beograda u proteklih 11 godina. Vlada **Srbije izdvojila 22,7 miliona evra za ovu investiciju**. To je ogroman novac, ali mi znamo da je to za budućnost 1.400 porodica, za buduće kooperante, rekao je Vučić i napomenuo da se radi o kompaniji koja pravi kućišta za turbo kompresore automobilske industrije. Imao sam prilike da sretmem mlade ljude iz Obrenovca koji idu u tehničku i Poljoprivrednu-hemijsku školu koji će ići na praksu o ovu firmi i uče posle škole. Kompanija će uzeti najbolje u svojoj fabrici, to je ono dualno obrazovanje, rekao je Vučić.

*

Što se tiče investicije Mei Ta u Obrenovcu, objavljena je, međutim, i analiza šta zaista piše u ugovoru¹⁵. I pored ovih javno dostupnih podataka i dokumenata, mediji dva meseca kasnije sa ceremonije polaganja kamena temeljca izveštavaju prenoseći tvrdnje političara da se kineska kompanija obavezla da će zaposliti 1400 radnika:

Zašto poklanjamo milione evra kineskoj kompaniji? (Istinomer, 20. februar 2016)

Nakon šest meseci upornog insistiranja Istinomer je uspeo da dobije zvanično potpisane primerke Okvirnog sporazuma o investiranju između Srbije i kineskih partnera. Poreski obveznici Srbije sa najmanje 21 milion evra finansiraće izgradnju pogona kineske kompanije „Meita Europe doo“ u Bariču kod Obrenovca. Zauzvrat, kineski investitor zaposliće do 2021. godine **770 radnika što znači da ćemo za jedno radno mesto platiti nešto manje od 28 hiljada evra!**

Nakon šest meseci upornog insistiranja i uz pomoć kancelarije Poverenika za informacije od javnog značaja, Istinomer je uspeo da dobije zvanično potpisane primerke [Okvirnog sporazuma o investiranju](#) između Srbije i kineskih partnera. U [ugovoru o dodeli sredstava](#) u svrhu realizacije Projekta novog postrojenja u Bariču stoji da će za investiciju vrednu 60 miliona evra, pored podsticaja za novozaposlene Srbija dati između ostalog i 14 hektara vlasništva na zemljištu,

¹⁴ <http://www.novosti.rs/vesti/beograd.74.html:598600-Mali-Fabrika-Mei-Ta-prva-koja-se-gradi-u-Beogradu-od-2005-godine>

¹⁵ <http://www.istinomer.rs/clanak/1423/Zasto-poklanjamo-milione-evra-kineskoj-kompaniji>

utvrđen nasip na Savi, trogodišnje oslobađanje od plaćanja komunalnih troškova i druge olakšice.

Po [mišljenju dr Milana Kovačevića](#), savetnika za strana ulaganja ugovor koji je Srbija potpisala sa kineskim partnerima je štetan jer domaća strana daje mnogo, a teško je utvrditi šta i koliko dobija za uzvrat.

„Ja se bavim ovako krupnim ugovorima barem 50 godina, ali ovakav ugovor i ovakvi dokumenti, to stvarno čini mi se da još nisam video“, rekao je Kovačević za Istinomer.

Dok su gradski funkcioneri govorili da će u Obrenovcu ta kineska kompanija zaposliti čak 1400 radnika, prema dokumentima koje je Istinomer dobio od Ministarstva privrede, reč je o samo 770 novih radnih mesta. U Okvirnom sporazumu o investiranju stoji da će „Mei Ta Europe“ doo „uložiti napor“ da zaposli dodatnih 600 radnika, ali to nije precizirano kao ugovorna obaveza.

Dinamika zapošljavanja predviđena ugovorom je takva da će u ovoj godini u novom postrojenju biti zaposleno 40 novih radnika, u 2017. dodatnih 110 radnika, u 2018. i 2019. po 200 novih radnika, a u 2021. preostalih 120 novih radnika. Po istoj dinamici država Srbija uplaćivaće po 3,5 miliona evra, odnosno 7 miliona evra u poslednjoj godini. **O „naporima zapošljavanja dodatnih 600 radnika“ u Ugovoru o dodeli sredstava nije bilo reči.**

„Investicija“ kiparske ofšor kompanije može proći i bez ikakvog ulaganja sopstvenih sredstava i celokupno strano finansiranje može biti kredit sa visokom kamatom. Poslovanje nije definisano i izvozom može biti odnošen sav profit, a zapošljava se malo ljudi sa nižim zaradama. Izostala je računica šta se dobija i kolika je vrednost dobitka, dok je istovremeno ostalo mnogo prostora za moguću korupciju. Na jednom mestu je utešno ugovoreno da sva „pomoć“ uključujući i nenovčanu, neće preći 50% ukupne investicije tokom 6 godina, dok je na drugom mestu potpuno drugačija odredba, da će najmanje 25% od 60 miliona evra biti bez pomoći države i iz sopstvenih sredstava poklonoprimalaca. Dakle moguće je da poklon dosegne 30 miliona evra, ali i čitavih 45 miliona evra, a zaposliće se samo 770 ljudi, u poslovanje koje nije određeno“, kaže Kovačević za Istinomer i dodaje da bi država morala da ima obavezu da uradi studiju izvodljivosti kod ovako krupnih projekata što se u ovom slučaju nije dogodilo.

Sagovornici sa kojima smo razgovarali kao posebno problematično ističu sticanje vlasništva nad zemljištem u Slobodnoj zoni Beograd. Naime, 14 hektara zemljišta država Srbije poklanja investitoru, dok će im preostalih 16 hektara prodati po ceni koja neće prelaziti 1,9 miliona evra. U Sporazumu stoji da će se naknadno pregovarati o sticanju vlasništva nad preostalim 10 hektara čime bi „Mei Ta Europe“ doo postala vlasnik celokopunog zemljišta u Slobodnoj zoni. Pored toga, država se obavezala da će o svom trošku u potpunosti infrastrukturno opremiti zemljište (električna energija, voda, gas), dok će "Mei Ta Europe" doo snositi jedino troškove takse za priključenje na infrastrukturu.

„Ne samo što je država sebi vezala ruke odredbom o „visini budžeta za naknadu“, već je stvorila sebi gotovo nemoguće uslove da se bilo ko drugi nadmeće za isto to zemljište. Znajući da će biti jedini, budući investitor svakako nema razloga da ponudi visoku naknadu za to zemljište. Odredba o 'punoj diskreciji' Investitora pri odobrenju zemljišta je pored toga i nejasna,“ kaže Nemanja Nenadić iz Transparentnosti Srbije.

Uz sva davanja predviđena pomentuim ugovorima naša država neće imati vlasničkog udela u Novom postrojenju što znači da neće imati ni pravo na učešće u dobiti. S druge strane, s obzirom da novo postrojenje posluje u slobodnoj zoni, „Mei Ta Europe“ d.o.o. Obrenovac je oslobođena plaćanja PDV-a, carine, taksi, kao i PDV-a na utrošene energente u skladu sa Zakonom o slobodnim zonama.

„Okolnost da država daje tako velike podsticaje preduzećima u kojima nema vlasnički udeo niti pravo na ostvarivanje koristi otvara pitanje elementarne logike. Možda je i istina da bez podrške države mnogi investitori ne bi bili spremni da dođu. Međutim, novac koji im se daje ne pada s neba, kao što ni druga sredstva koja im se ustupaju bez naknade nisu bez vrednosti. Država nema svoj novac, već samo ono što je od nekoga već uzela ili će od nekoga uzeti. Dakle, pitanje koje bi moralo da bude predmet ozbiljnih rasprava i analiza jeste da li bi domaći privrednici, od čijih poreza se finansiraju subvencije za nove investitore, i sami mogli da zaposle više radnika, kada bi bili rasterećeni finansijskih obaveza prema državi za iznos datih subvencija,“ zaključuje Nenadić.

4. Nejasne i nepotpune vesti

*

Bilo je vesti u kojima nije razjašnjeno ko kome daje subvenciju, a ko kome prebacuje novac:

Vučić: Otvaranjem fabrike, upalićemo svetla u Lebanu¹⁶ (Beta)

Premijer Srbije Aleksandar Vučić izjavio je u Lebanu da će turska kompanija "Ormo grupa" za dva do tri meseca početi proizvodnju vunice i u narednih pet godina zaposliti 300 ljudi. Vučić je sa predstavnicima turske kompanije obišao pogone ruiniranog preduzeća "15. maj Eksporteks", **za čiju kupovinu i adaptaciju je Vlada Srbije izdvojila 147 miliona dinara.** Pre posete Vučića predstavnici lokalne samouprave i turske kompanije potpisali su ugovor o adaptaciji fabričkih pogona i pokretanju proizvodnje.

Premijer je na konferenciji za novinare rekao da je otvaranje 300 radnih mesta veliki događaj i za ceo Jablanički okrug. On je dodao da je Lebane proteklih decenija imalo najveće demografsko praznjenje. "Otvaranjem ove fabrike upalićemo svetla u Lebanu", rekao je Vučić.

Predstavnik turske kompanije Besim Nikar je izrazio zadovoljstvo što se dogovor odvija po planu i što premijer Vučić i Vlada Srbije poštuju data obećanja. On je rekao da u kompaniji u Turskoj proizvode 250 tona vunice dnevno i da su najveći proizvođači i izvoznici te tekstilne robe iz Turske.

*

Naravno, nisu malobrojne ni vesti o investitorima u kojima se uopšte ne pominje iznos subvencije. Ukoliko predstavnici vlasti nisu našli za shodno (kao što često čine) da se sami pohvale subvencijama, pitanja te vrste se uglavnom ne postavljaju. U konkretnom slučaju reč je o 4,2 miliona evra subvencija za period 2015-2017. godina, (35% opravdanih troškova procenjenih na osnovu opravdanih početnih investicionih troškova - za zgradu i industrijsko opremanje). Ugovorom se investitor obavezao da uloži 12 miliona evra i da do kraja investicionog projekta (tri godine) poveća broj zaposlenih sa trenutnih 121 na 271. U izveštaju se, međutim, samo navodi, bez pozivanja na izvor - vladu, investitora ili nekog proroka - da „trenutno u fabrici radi 135 radnika, a očekuje se da će fabrika povećati i obim proizvodnje i broj radnika u budućnosti“.

Francuski delovi iz Stare Pazove¹⁷ (Tanjug | 18. februar 2014)

¹⁶ <http://rs.n1info.com/a233993/Biznis/Vucic-u-Lebanu.html>

¹⁷ <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/ekonomija/aktuelno.239.html:478879-Francuski-delovi-iz-Stare-Pazove>

Prvi potpredsednik Aleksandar Vučić otvorio fabriku auto-komponenti. Najvažniji zadatak rešavanje problema u ekonomiji - poručio Vučić

Prvi potpredsednik vlade Aleksandr Vučić izjavio je u utorak uveče da je najvažniji zadatak rešavanje problema u ekonomiji i podvukao da će se ukoliko u tome bude postojala ista posvećenost kao u borbi protiv korupcije i kriminala u ekonomiji biti postignuti neuporedivo bolji rezultati. Vučić je prilikom otvaranja fabrike "Streit nova" u Staroj Pazovi, koja proizvodi komponente za automobile rekao da svaka uspešna kompanija koja dođe u našu zemlju i napravi dobar rezultat istovremeno zapošljava ljude ali i dovodi investitore, te da „mi očekujemo još više investitora iz inostranstva". Navodeći da je Stara Pazova jedna od pet najboljih opština u Srbiji po nivou zaposlenosti, odnosno po najnižem nivou nezaposlenosti, Vučić je zahvalio francuskoj kompaniji na ulaganjima.

Izvršni direktor fabrike Rene Barkolone je izrazio veliko zadovoljstvo investicijom u Staroj Pazovi i nadu da će unaprediti i proširiti poslovanje u Srbiji, pohvalivši istovremeno znanje, trud, posvećenost i obučenost naših radnika. O posvećenosti opštine da stvori povoljan ambijent investitorima govori i podatak da su svi potrebni papiri i dozvole obezbeđeni za tri meseca, što bi, kako je naveo predsednik opštine Stara Pazova Đorđe Radinović, u Nemačkoj trajalo godinu dana.

Pogoni fabrike "Streit nova" nalazi se na oko 6.000 kvadratnih metara, a još dve hiljade kvadrata namenjeno je administrativnim službama. Trenutno u fabrici radi 135 radnika, a očekuje se da će fabrika povećati i obim proizvodnje i broj radnika u budućnosti.

5. Subvencije i politička kampanja

*

Otvaranje fabrika kojima su dodeljene subvencije u vreme predizborne kampanje je redovna pojava. U ovom slučaju predsednik Vlade je obišao više fabrika, među kojima i jednu koja je dobila subvencije, a Tanjug je napravio dve vesti - jednu posvećenu premijeru u obilasku fabrika, a drugu posvećenu premijeru koji se hvali zapošljavanjem radnika, i pominje subvencije. U prvoj se subvencije uopšte ne pominju:

Otvorena fabrika delova za automobile u Vladičinom Hanu¹⁸
07.04.2016.

Premijer Aleksandar Vučić otvorio je danas fabriku turskog investitora „Teklas automotive”, koja proizvodi komponente za delove automobila, a čija će ukupna investicija biti 11,35 miliona evra. Vrpca su presekli premijer Vučić i ambasador Turske u Srbiji Mehmet Kemal Bozaj, a otvaranju fabrike prisustvuju i ministri Rasim Ljajić i Željko Sertić. Investicija će biti zaokružena do 2018. godine, uz 400 zaposlenih radnika u prvom kvartalu, do konačnih 1.200 radnika, kada se očekuje profit od 20 miliona evra.

Turski „Teklas automotive” osnovan je 1971. godine sa glavnim akcentom na automobilsku industriju. Kompanija projektuje, razvija i proizvodi sisteme za cirkulaciju fluida, brisače za kola, zajedno sa delovima protiv vibracije, za proizvođače originalnih delova širom sveta.

¹⁸ <http://www.politika.rs/sr/clanak/352634/Otvorena-fabrika-delova-za-automobile-u-Vladicinom-Hanu>

Ta kompanija u Srbiji, odnosno u Vladičinom Hanu, planira proizvodnju sistema za cirkulaciju fluida niskog pritiska. Na ulasku u fabriku postavljeni su automobili opremljeni proizvodima te kompanije, koje je premijer obišao.

Premijer je posetu Vladičinom Hanu ranije danas počeo u fabrici za preradu voća i povrća Nektar, gde je obišao proizvodni pogon, novu hladnjaču i novi skladišni prostor za voćne koncentrate, u koju je ta kompanija uložila više od sedam miliona evra. Time je povećan kapacitet hladnjače na 6.000 tona smrznutog voća, a podignut je i ukupan kapacitet i mogućnost otkupa voća za još 20.000 tona. Proizvodni kapaciteti za preradu voća u Nektaru su 120.000 tona u sezoni. Proizvodni pogon u Vladičinom Hanu ima trend da postane najveći centar za preradu voća u Srbiji, kao i najveći otkupni centar, navode u Nektaru. Ta fabrika saraduje sa više od 500 farmera na području Vladičinog Hana, Leskovca, Crne Trave, Medveđe, Lebana, Dzepa, a brojnim kooperantskim odnosima sa manjim proizvođačima i direktno omogućava zapošljavanje velikog broja ljudi i potpomaže razvoj voćarstva i celokupne privrede. Nektar grupa ukupno zapošljava više od 1.500 radnika, a u Vladičinom Hanu 150, dok se u sezoni taj broj duplira zbog sezonskih poslova.

Nakon Nektara, premijer je obišao i fabriku za proizvodnju proizvoda na bazi biljnih masti i obranog mleka u prahu „Belanova 2014”, i pokrenuo prvu rekonstruisanu mašinu za proizvodnju alu - čelične užadi za dalekovode u fabrici „Smelting d.o.o.„. Preduzeće „Belanova 2014” počelo je proizvodnju u martu 2014. godine, a bavi se proizvodnjom proizvoda na bazi biljnih masti i obranog mleka u prahu, sa projektovanim kapacitetom 20 tona sira na osam sati. Osnivački kapital je 100 odsto bugarski, a robu plasiraju u Srbiji, BiH, Crnoj Gori, Makedoniji i Rusiji. Preduzeće zapošljava 47 radnika, a u planu je proširenje asortimana za proizvodnju kačkavalja, koje je već instalirano. „Smelting” se bavi proizvodnjom opreme za distribuciju električne energije i upravljanje električnom energijom u Suvoj Moravi, sa osnovnim kapitalom od 42,3 miliona dinara. Kapacitet je 8.000 tona gotovog proizvoda godišnje, što je količina od koje bi mogao da se napravi 40 kv dalekovoda u dužini od 1.500 kilometara. Dugoročni plan je osnivanje fabrike za proizvodnju transformatora, u šta će biti uloženo od tri do pet miliona evra. U fabrici trenutno radi 13 radnika, a u planu je povećanje broja zaposlenih do 200.

Vučić: Da Vladičin Han ponovo živi, da ljudi rade¹⁹

Premijer Aleksandar Vučić poručio je danas, posle otvaranja fabrike tirske kompanije „Teklas automotive” u Vladičinom Hanu, da taj grad i deo Srbije ponovo „ustaju” i postaju mesto gde građani mogu da rade i pristojno žive.

Vučić je na otvaranju fabrike, koja će zaposliti i do 1.200 radnika, najavio još investicija u tom kraju Srbije, kao i još investicija iz Turske. Premijer je podsetio da **je vlada dala 4,7 miliona evra subvencija** za „Teklas automotive” da bi radnici u Vladičinom Hanu imali budućnost i nedvosmisleno znali da mogu da ostanu da žive u tom mestu i da će njihova deca imati gde da rade i dobro i pristojno žive.

„Ovo je veliki dan, ne samo za Vladičin Han, Pčinjski i Jablanički okrug, već i za celu Srbiju”, rekao je Vučić. Navodeći da su fabrike u tom kraju Srbije prethodnih godina uništene, da je broj stanovnika u Vladičinom Hanu sa 28.000 pao na 21.000, Vučić je poručio da od danas taj grad ponovo ustaje i postaje mesto u kojem će se ljudi zapošljavati, postaje grad koji živi. Vučić je rekao da će ta fabrika praviti automobilske delove za Mercedes, BMW, audi, folksvagen, škodu - najbolje evropske proizvođače i da ima perspektivu da proširi delatnost i proizvodnju i pravi nove fabrike u Vladičinom hanu. Navodeći da je u razgovoru sa radnicima video da su svi srećni

¹⁹ <http://www.politika.rs/sr/clanak/352634/Otvorena-fabrika-delova-za-automobile-u-Vladicinom-Hanu>

što imaju posao i mogu da rade, Vučić je vlasniku fabrike poručio da takvu sreću i zahvalnost retko gde moći da vidi. Vučić je svim radnicima poželeo mnogo godina uspešnog rada, pristojne plate i da mogu da žive u svom gradu i izdržavaju svoje porodice. Premijer je rekao da ova fabrika nije kraj investicija za Vladičin Han i jug Srbije, ističući da vlada želi da se svaki građanin Srbije, bilo da živi u Vladičinom Hanu ili Beogradu, zna da država čini poednako za svakog od njih. Vučić je najavio da je za dovođenje novih investitora veoma važno da budu završeni i najvažniji putevi u tom delu Srbije, dodajući da će vrlo brzo otvoriti i deonicu Grabovnica-Grdelica u dužini od 5,8 kilometara, kao i put kroz Grdeličku klisuru. Investicija će biti zaokružena do 2018. godine, uz 400 zaposlenih radnika u prvom kvartalu, do konačnih 1.200 radnika, kada se očekuje profit od 20 miliona evra.

*

Pojedini mediji ne izveste ni o fabrici ni o onome čime će se baviti, koliko će radnika zaposliti i koliko je investitor uložio, već se zadovolje izveštajem da je predsednik Vlade nasmejan i zahvalan radnicama koje su odlučile da zarade novac²⁰:

Predsednik Vlade Srbije Aleksandar Vučić danas je svečano otvorio fabriku Tibet moda u Čupriji. (Kurir, 30. septembar 2016)

„Ja nemam prava da navijam za Čupriju, ali sam obećao u ime Vlade Srbije da ćemo zaposliti što više ljudi možemo. Hoću da pokažem da možemo da razvijamo našu zemlju u svakom pogledu. Retko me možete videti nasmejanog, ali sada imam razloga, pre svega zbog suficita u budžetu", rekao je premijer na ceremoniji otvaranja.

Vučić se posebno zahvalio radnicama fabrike, jer su odlučne da zarade za sebe, svoju decu i roditelje. „Takvim pristupom i radom ćete zarađivati još više. Želim vam uspešan rad, mnogo sreće i dobre plate", zaključio je on.

*

Predsednik Vlade Srbije na jednoj od (brojnih) promocija subvencija, iako ga niko za to nije pitao, niti optuživao u danima ili nedejama pre ceremonije, izjavio je da Vlada Srbije ne kupuje naklonost i glasove birača socijalnim i jednokratnim merama, već ulaže u nova radna mesta. Posebno je zanimljivo da je ova izjava o kupovini glasova data u (kratkom) periodu između vreme dve izborne kampanje (oktobar 2016. godine):

Vučić: Naš najvažniji posao – ulaganje u rast i bolji život građana²¹

Nova politika Vlade Srbije biće politika rasta, podsticanja ulaganja i razvoja, najavio je premijer Aleksandar Vučić u Jagodini, gde je položen kamen temeljac za novi pogon italijanske kompanije "Aunde".

„U prethodne dve godine postavili smo temelje moderne srpske ekonomije, ne toliko politike, koliko ekonomije. Uspostavili smo tržište rada, a još nam nedostaje upotpunjeno tržište robe i kapitala. Ali polako se tome približavamo", rekao je premijer i dodao da je to primetio i italijanski ambasador u Srbiji Đuzepe Manco.

²⁰ <http://www.kurir.rs/vesti/biznis/svecanost-u-cupriji-premijer-vucic-danas-na-otvaranju-fabrike-tibet-moda-clanak-2467541>

²¹ <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/13/ekonomija/2505606/kamen-temeljac-za-novi-pogon-fabrike-aunde-u-jagodini.html>

„Zaposleno je 240 ljudi, a po ugovoru biće još 370, odnosno najmanje 610, a mi se nadamo ukupno 650. Investicije 'Aunde' u Srbiji se povećavaju. Mi smo svoje obaveze od 1,2 miliona evra isplatili i potpisali 1,1 milion. Ne bismo ih privukli da taj novac nismo dali. Otišli bi negde drugde. Deca koja uče u tekstilnoj školi ne bi imala taj posao", rekao je Vučić.

To su, istakao je, narodne pare, a posao Vlade je da tim parama upravlja na domaćinski način. Istakao je da će biti **najpametnije da to što smo sada uštedeli ulažemo u nova radna mesta, a ne da socijalnim i jednokratnim merama kupujemo naklonost i glasove birača.**

*

Tezu o kupovini glasova, ali ne kroz socijalna davanja već upravo kroz zapošljavanja, pokušali smo da proverimo poredeći rezultate izbora 2016. i 2017. godine u pojedinim mestima u kojima je Vlada Srbije u prethodne dve godine subvencionisala otvaranje novih radnih mesta, sa rezultatima koje su vladajuće partije (na izborima 2016 godine, zbirno SNS i SPS-JS, a na izborima 2017. godine Vučić) odnosno kandidat ostvarili na nivou cele Srbije.

	Srbija 2016. 59,2% SNS 48,25% SPS-JS 10,95%	Srbija 2017. Vučić 55,07%
Obrenovac (Mei Ta)	50,85 + 11,29	57,42
Stara Pazova (Streit Nova)	54,44 + 7,92	58,35
Smederevo (PKC Wiiring System)	56,89 + 10,13	60,77
Ćuprija (Truck Lite Europe i Tibet moda)	64,71 + 7,58	65,37
Jagodina (Aunde)	44,69 + 26,97	57,28
Vranje (Geox)	53,53 + 20,27	69,06
Rača (Yura)	40,43 + 11,49	67,19
Leskovac (Yura)	53,46 + 16,68	66,15
Niš (Yura i Džonson Elektrik)	46,47 + 10,92	50,83
Vladičin Han (Teklas Automotive)	59,63 + 11,22	74,05
Prokuplje (Leoni)	55,52 + 10,26	67,97
Subotica (Kontinental)	41,65 + 4,89	51,08
Lebane (Ormo)	53,23 + 23,82	76,97
Niška Banja (IME)	54,63 + 12,89	62,88

6. Analize subvencionisanja

*

Jedna od veoma kvalitetnih analiza subvencionisanja stranih investitora, objavljena u nedeljniku Vreme u septembru 2016. godine sadrži i osvrt zbog čega neke opštine ne mogu da ponude državnu pomoć investitorima. U konkretnom slučaju reč je o Paraćinu, u kome je na vlasti DS i kompaniji Delfi Pakard. Pomenuta kompanija ima pogon u Novom Sadu, koji je mesec dana nakon objavljivanja ove analize u nedeljniku Vreme obišao Aleksandar Vučić. On je tom prilikom, na pitanje sa koliko novca je Vlada subvencionisala Delfi u Novom Sadu, odgovorio: „Mnogo", ali nije naveo tačan iznos, već je rekao da će „kasnije objaviti taj podatak". Najavio je, međutim, da će Delfi 2017. godine otvoriti novi pogon u

Paraćinu i zaposliti 1.500 ljudi²². Ugovor, u kome su podaci dostupni u odluci KKDP o dozvoljenosti državne pomoći, predviđa subvenciju od 18,3 miliona evra (po 6,1 milion u 2017, 2018. i 2019. godini), pri čemu investitor treba da uloži 25,7 miliona evra u prve dve godine u postrojenje u Novom Sadu i zaposli 2.000 radnika, a 2019. godine 8,6 miliona evra u drugo postrojenje i zaposli 1.000 radnika.

Koliko koštaju državne subvencije

Vreme, Radmilo Marković, 22. septembar 2016.

U antologijskom intervjuu Miroslava Čučkovića iz maja ove godine za “Insajder”, građani su mogli da saznaju mnoge stvari (serijal “Srbija, najveći pojedinačni ‘strani’ investitor”). Između ostalog, da je lokalna vlast u Obrenovcu, sa ciljem privlačenja stranog investitora, analizirala “pedigre” 7000 ljudi koji se nalaze na birou za nezaposlene”, da li su njihovi roditelji radili u “Prvoj iskri” u Bariču, i da li “imaju taj gen elektro ili mašinskog stručnjaka”, jer, kako kaže Čučković: “Vi ne možete kao ćerka majke koja je bila šnajder, biti loš šnajder.” Takođe, osim predloga da “Vučiću treba dići spomenik u svakom gradu”, te da “treba dati još veće podsticaje”, Čučković je izjavio da je taj strani investitor (kineska kompanija “Mei Ta”) “analizirao svih 55.000 zdravstvenih kartona u Obrenovcu, zato što ozbiljne kompanije gledaju kakvo je zdravstveno stanje tog dela stanovništva, zato što neće da plaćaju penale zbog iznenadnih bolesti”, a dodao je i da su besmisleni podaci koje je izneo bivši predsednik Srbije Boris Tadić, da je nivo subvencija za ovog investitora (oko 29.000 evra po radnom mestu) najviši u Evropi.

Jedna stvar iz ovih Čučkovićevih razmatranja dokazano nije tačna. Poverenik za informacije od javnog značaja Rodoljub Šabić je proverio podatak o tome da su kineski investitori pregledali 55.000 zdravstvenih kartona građana Obrenovca, i utvrdio da se Čučković malo “zaigrao” u pokušaju da pokaže da je spreman na sve, samo da privuče strane investitore. Prema Šabićevom saopštenju, “Čučković je, pored ostalog, izjavio da se radi o ‘rečima izrečenim u zanosu’, kao i da mu je ‘izuzetno žao što je izjava shvaćena na pogrešan način’, i istakao je da ‘pod moralnom, materijalnom i krivičnom odgovornošću, izjavljuje da u konkretnom slučaju nikada nije došlo do obrade podataka o ličnosti bilo kog građanina Obrenovca’“.

A OD DRŽAVE – ŠIROKO

No, bar još jedna stvar nije tačna. Uprkos upornom neslaganju onoga što je Čučković govorio o broju radnika koje će “Mei Ta” zaposliti i onoga što piše u ugovoru, za 770 radnika koji će raditi u toj firmi država je dala subvenciju od 22,7 miliona evra. Ali, ta subvencija od 29.000 evra po radnom mestu nipošto nije najveća subvencija u Evropi, jer – nije najveća ni u Srbiji. Kako je sredinom septembra izvestio “Istinomer”, jedna od mnogih neistina izrečenih prilikom trodnevnog izlaganja i objašnjavanja ekspozea vlade Aleksandra Vučića u avgustu bila je i sledeća: Vučić je u Skupštini rekao da je njegova vlada dala “jednom ili nijednom” subvenciju od 10.000 evra po radnom mestu, a da su svi ostali slučajevi “bili ranije”. **Prema podacima “Istinomera”, subvencije od 10.000 evra vlada Aleksandra Vučića od 2014. investitorima nije dala jednom, nego bar sedam puta. Rekord je “Tigar Tyres”, gde je francuski “Mišlen” (Michelin) dobio 30 miliona evra, kako bi zaposlio 500 radnika, odnosno 60.000 evra po radnom mestu. “Istinomer” navodi i ostale primere – “Falke Serbia” je dobila oko 35.500 evra po radnom mestu, “SR Technics Services” 30.000, “Mei Ta” skoro 29.500, “Streit Nova” 28.000 evra, a “Teklas Automotive i Hutchinson” iznad 11.000 evra po**

²² <http://www.blic.rs/vesti/ekonomija/vucic-obisao-fabriku-delfi-u-novom-sadu-posao-za-1500-ljudi-u-istoj-kompaniji-i-u/3867scr>

radnom mestu. Prema rečima Bogdana Petrovića, specijalnog savetnika u Ministarstvu privrede od 2005. do 2007. godine, uopšte nije bilo potrebe da se “Mišlenu” daju subvencije. **“‘Mišlen’ je već u Pirotu, i on neće ići nigde drugde. Kad je ‘Mišlen’ došao u Piro, nije dobio ništa – naprotiv, platio je otkup ‘Tigra’, da bi došao do te fabrike. Oni sada tamo imaju 1500–2000 zaposlenih. Dakle, ‘Mišlen’ nije došao zbog subvencija, on je platio da dođe. Međutim, oni vide da ste vi spremni na sve, i traže mnogo više nego što biste vi mogli iole tvrdim pregovaračkim postupkom da postignete. Kada bi se Srbija zaduživala po nultoj kamati zarad ovakvih investicija, i uz pretpostavku neto plate od 300 do 350 evra, potrebno je 25 godina da se projekat isplati državi, preko uplate poreza i doprinosa na plate. A država se ne zadužuje po nultoj kamati”, kaže Petrović.**

Pristalice državnog subvencionisanja domaćih i stranih kompanija – među kojima se nalazi aktuelna SNS vlada, ali i prethodna, DS vlada – su jasne: morate platiti investitoru, jer svi u okruženju plaćaju, inače niko ne bi došao. Ovu logiku je više puta pregnantno izrazio predsednik vlade Vučić, poručujući investitorima: dođite u Srbiju, dobićete više nego igde drugde u okruženju. Tako je sadašnja vlada održala kontinuitet u politici subvencionisanja investitora, uz izuzetak od tek nekoliko meseci tokom 2013, kada je tadašnji ministar privrede Saša Radulović obustavio dalje subvencije. Zajednički imenitelj svih ovih vlada do 2013. jeste nekadašnji guverner NBS i ministar privrede i finansija u nekoliko vlada Mlađan Dinkić.

POMOĆ I REZULTATI

Mada je državna pomoć bila prisutna i pre 2006, te godine je prvi put doneta uredba kojom se uređuje ova oblast – Uredba o uslovima i načinu privlačenja direktnih investicija stupila je na snagu od polovine 2006. godine, i od tada je menjana više puta. Nakon toga, 2010. godine je stupio na snagu Zakon o kontroli državne pomoći, a u prvoj polovini 2016. je doneta i Uredba o uslovima i načinu privlačenja ulaganja, kojom se dalje uređuju uslovi subvencionisanja investitora. Prema zakonu, državna pomoć je svaki stvarni ili potencijalni javni rashod, ili umanjeno ostvarenje javnog prihoda, kojim korisnik državne pomoći stiče povoljniji položaj na tržištu u odnosu na konkurente, čime se narušava ili postoji opasnost od narušavanja konkurencije na tržištu, a instrumenti dodele državne pomoći su brojni – subvencije, subvencionisanje kamata, krediti pod povoljnijim uslovima, poreski podsticaji, poreske olakšice, poreski kredit, otpis poreza, oslobađanje od plaćanja poreza, smanjenje doprinosa za obavezno socijalno osiguranje, kapitalna ulaganja ili ulaganje u rizični kapital, otpis duga, garancije, kratkoročno osiguranje izvoznih kredita, prodaja nepokretne imovine u javnoj svojini, i dr.

Protivnici politike subvencionisanja često se javno pitaju koji su rezultati subvencija. U Ministarstvu privrede za “Vreme” kažu da je u periodu od 2006. do 2014. država sklopila više od 300 ugovora u kojima je dodelila ukupno 462 miliona evra podsticaja, a da je ukupna vrednost investicija korisnika ovih podsticaja nešto veća od 2,2 milijarde evra. Kako kažu u Ministarstvu, do 2013. je zaposleno skoro 56.000 radnika, a investicijama u periodu 2014–2016. predviđeno je još skoro 19.000. U Ministarstvu dodaju i da je 98 projekata raskinuto – najviše onih koji su sklopljeni tokom izborne 2012. godine – a da je država naplatila nešto više od 25 miliona evra kroz bankarske garancije, sudske procese i sporazumne raskide. Takođe, budžet Ministarstva za podsticaje u 2016. (za ugovorene obaveze, nove podsticaje i podsticaje za filmsku industriju) iznosi 12,3 milijarde dinara.

IDEALNO ZA KORUPCIJU

Međutim, ove brojke su daleko od ukupne vrednosti dodeljenih subvencija. **Na primer, u ovu brojku od skoro pola milijarde evra ne ulazi državno ulaganje u “Fijat” – a Bogdan Petrović u tekstu za “Novu ekonomiju” izvodi računicu po kojoj je država samo u “Fijat” uložila 420 miliona evra u gotovom novcu, ne računajući garancije i nepokretnosti, ali da taj iznos nije konačan i da i dalje raste.** Kako je za pomenuti serijal “Insajdera” izjavio tadašnji ministar privrede Željko Sertić, od 2014. država mnogo bolje kontroliše izvršavanje ugovornih obaveza investitora, pošto se u prethodne dve godine svi ugovori o podsticajima dodeljuju preko državne pomoći, a nekada su ova sredstva bila na pozicijama budžeta Ministarstva privrede i direktno transferisana ka agenciji SIEPA. Praktično ne postoji način da država bude oštećena, rekao je Sertić i dodao da su se nekada investitori dogovarali sa ministrom u četiri oka, a da od 2009, od kada postoji Komisija za kontrolu državne pomoći, do 2013. nijedan ugovor sa investitorima nije proveravan. U periodu od 2006. do 2013, po podacima Ministarstva privrede, država je dala oko 300 miliona evra podsticaja, a Sertić je opravdanost ovakve politike zaključio sledećom računicom: “Za manje od dve godine, jedan evro ubačen kao podsticaj donosi nam 3,17 evra samo kroz poreze i doprinose.”

Aleksandar Stevanović, savetnik ministra privrede u kratkom periodu kada su subvencije bile zaustavljene, nema dilemu da je ovakva ekonomska politika štetna i koruptivna. “Ne shvatam kakav je interes Srbije i bilo kog njenog građanina da se daju ovakve subvencije, jer bi bilo koje malo ili srednje preduzeće sa 60.000 evra oslobođenja od poreza sigurno generisalo više od jednog radnog mesta. ‘Tigar Tyres’ sasvim dobro posluje u Srbiji i pravi solidne profite. Oni taj profit mogu da iznesu iz Srbije, i da plaćaju svojoj matičnoj zemlji porez na profit koji je izuzetno visok, a mogu da ga investiraju u Srbiji i da ne plate nikakav porez na profit. Vi onda morate imati zaista veliku grešku u razmišljanju pa da ne iskoristite tu činjenicu”, kaže Stevanović.

„Moj zaključak jeste da je većina ugovora o subvencijama prilično koruptivna, i da tu leži osnovni motiv za široko deljenje subvencija. Drugog motiva nema. U suštini, može se reći da su subvencije mera nesposobnosti naših vlada da naprave Srbiju dobrom za biznis. Takođe, **nije bilo nijedne ozbiljne analize o tome kakvi su efekti subvencionisanja u poslednjih 10 godina** – štaviše, u mnogo slučajeva nije kontrolisano ni da li se uslovi iz ugovora ispunjavaju, a o efektima da ne govorimo. U efekte može samo da se računa ona Dinkićeva perpetuum mobile ekonomija, gde je govorio da se od jednog evra generiše 10 evra, što je notorna glupost, pa sve do sadašnje, koja kaže da će se na jedan uloženi evro vratiti tri evra za dve godine. Ako se zaista vraćaju tri evra na jedan uloženi, za manje od dve godine, što onda ceo budžet ne potrošimo na subvencije, strpimo se jednu godinu i onda uživamo u trostrukoj dobiti?“, pita se Stevanović.

SLEDI TRAG DINKIĆA

Jedan od argumenata u prilog tezi da je reč o mogućoj koruptivnoj aktivnosti i/ ili političkim, a ne ekonomskim projektima, jeste i činjenica da je agencija za promociju izvoza SIEPA, koja je igrala značajnu ulogu u subvencionisanju investitora, “šetala” iz Ministarstva finansija u Ministarstvo privrede na isti način kao što je iz jednog ministarstva u drugo prelazio Mladan Dinkić u različitim vladama. Ministarstvo privrede je, čak, u prvoj polovini 2016. godine poslalo “Insajderu” dokument, gde izričito kaže da u periodu 2006–2013. “nisu postojale osnovne evidencije, čak ni tabelarne, u smislu broja projekata, faze u kojoj se nalaze projekti, čime je stvoren gotovo brisan prostor za raznorazne manipulacije i zloupotrebe, nije postojala nikakva kontrola ovih ugovora od strane države u smislu opravdanosti dodele sredstava, niti je bilo koji organ pokrenuo”.

Takođe kaže i da se “stiče utisak da su namerno propušteni rokovi za istek pojedinih garancija, odnosno potraživanja iz garancija propalih banaka nisu prijavljivana u stečajnom postupku, što je bila zakonska obaveza”, a da su se, kao sredstvo obezbeđenja za ispunjenost ugovorenih obaveza, “najčešće koristile bankarske garancije onih banaka koje su tokom 2012. i 2013. prestale da postoje – Agro banke, Univerzal banke, Razvojne banke Vojvodine – ovo je posebno bilo indikativno i za ugovore koji su zaključivani tokom 2012. i početkom 2013, iako se tada uveliko znalo da su te banke propale”.

Podatke koje je Ministarstvo privrede poslalo “Vremenu”, da je u periodu 2006– 2013. zaposleno oko 56.000 ljudi po osnovu subvencija, demantovalo je samo to ministarstvo, za vreme ministროvanja Saše Radulovića – u novembru 2013, kada je Radulović ukinuo agenciju SIEPA, Ministarstvo privrede je uputilo saopštenje javnosti da je “posle višemesečnih pokušaja najzad utvrdilo da dosadašnjim subvencijama države nije otvoreno 55.000 nego samo 16.097 radnih mesta”.

Međutim, i **podaci o ukupno dodeljenim podsticajima (462 miliona evra) daleko su od ukupne vrednosti – i ako ne računamo “Fijat”.** Na zahtev za dodatna objašnjenja šta obuhvata ova brojka, iz Ministarstva privrede kažu: “Podaci koje smo vam dostavili ranije odnose se samo na podršku koju država, preko Ministarstva privrede, pruža investitorima kao podsticaj za ulaganja i otvaranje novih radnih mesta. Ministarstvo privrede ne raspolaže podacima koji se odnose na poreske olakšice (Ministarstvo finansija), povoljne kredite (eventualno poslovne banke), olakšice u pogledu komunalnih usluga (lokalne samouprave), besplatno ustupanje zemljišta (lokalne samouprave), infrastruktura (Ministarstvo infrastrukture i lokalne samouprave).” Podaci o ukupnoj državnoj pomoći mogli bi da se potraže i u izveštajima Komisije za kontrolu državne pomoći (KKDP). Analizirajući rad Komisije, organizacija **Transparentnost Srbija** je došla do zaključka da u Srbiji ne postoji mehanizam kojim će se utvrditi svrsishodnost dodeljivanja 700 miliona evra godišnje, odnosno „da li se (trajno) povećava zaposlenost, smanjuju regionalni dispariteti, da li se zaista postižu svi ti ciljevi pobrojani u odlukama o dodeli i u rešenjima Komisije po kojima je pomoć odobravana kao dozvoljena”, dodajući da je „novac često trošen nenamenski i da nije postojala ni namera da se postignu zacrtani ciljevi. Čak i u retkim slučajevima gde su bili definisani indikatori, nije do kraja utvrđen efekat, a nastavljena je dodela državne pomoći.”

BUNAR BEZ DNA: Komisija za kontrolu državne pomoći objavljuje godišnje izveštaje od 2006. godine, sa podacima koji sežu unazad do 2003. Na osnovu ovih izveštaja, zaključno sa poslednjim, za 2014. godinu, "Vreme" je izračunalo da je u periodu od 2003. do 2014. Srbija dodelila ukupno 5,25 milijardi evra državne pomoći, ne računajući pomoć poljoprivredi i saobraćaju, pri čemu je učešće ove pomoći u BDP-u (vidi tabelu) uvek bilo višestruko veće od proseka EU (koji se kreće oko 0,5 odsto BDP-a). Ova državna pomoć je davana kroz tri vida državne pomoći – horizontalnu, sektorsku i regionalnu, čiji su se iznosi menjali tokom godina. Značajan iznos u horizontalnoj državnoj pomoći, koja, za razliku od sektorske, u najmanjoj meri izaziva poremećaj konkurencije na tržištu, svake godine bio je davan za "sanaciju i restrukturiranje" propalih preduzeća – ovi iznosi su često bili i viši od 100 miliona evra godišnje. Slične sume su svake godine izdvajane za JP "Železnice" i rudnik "Resavica". Od 2010. godine, kada je stupio na snagu pomenuti Zakon o kontroli državne pomoći, eksplodirala je regionalna državna pomoć (zanimljivo je primetiti da je upravo u maju te godine G17+ promenio ime u Ujedinjeni regioni Srbije), pošto je u skladu sa Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju Srbija dobila status regiona "A", s obzirom da je bila (i sada je) ispod 75 odsto proseka BDP u odnosu

na članice EU. "Kada je u pitanju regionalna državna pomoć, treba naglasiti da se ona dodeljuje u cilju podsticanja privrednog razvoja nerazvijenih, odnosno manje razvijenih regiona, odnosno područja, pre svega onih u kojima je životni standard izuzetno nizak ili u kojima vlada velika nezaposlenost", piše u jednom od izveštaja KKDP, uz objašnjenje da "region 'A'" znači da je Srbija "okarakterisana kao područje u celini sa izuzetno niskim životnim standardom i/ili visokom stopom nezaposlenosti, što omogućava maksimalno korišćenje limita državne pomoći, pogotovo kada je regionalna državna pomoć u pitanju".

Međutim, ni ova brojka nije konačna. Kako u svojoj analizi piše Transparentnost Srbija, "Komisija je u svom radu donela niz odluka koje se, po oceni Transparentnosti Srbija, mogu označiti kao sporne ili je izbegla da razmatra neke slučajeve dodele državne pomoći (odnosno slučajeve koji su imali sve odlike dodele državne pomoći)", i navode primere "kreativne matematike" u slučaju pomoći kompaniji PKC u Smederevu, kao i činjenicu da Komisija nije razmatrala državne garancije javnim preduzećima, koje se po aktiviranju pretvaraju u javni dug. Isto tako, piše TS, Komisija nije prepoznala kao državnu pomoć ni odricanje Aerodroma od aerodromskih taksi u korist "Er Srbije" u toku 2014. i 2015. godine.

Uzevši sve ovo u obzir, maltene je nemoguće – bez tima ljudi koji bi nedeljama češljali sve ugovore i opsedali brojna ministarstva i agencije koje su davale subvencije – odrediti tačno o kojoj se sumi radi, kada je reč što o podsticajima za otvaranje novih radnih mesta, što o subvencijama, dotacijama i poreskim olakšicama gubitašima i malim i srednjim preduzećima. Međutim, dobru ilustraciju pred kakvim se izborom nalaze lokalne samouprave kada treba da plate investitoru da dođe dao je Saša Paunović, gradonačelnik Paraćina, objašnjavajući šta se od Paraćina traži da bi došla kompanija "Delfi".

„Ako razgovori urode plodom i opština bude morala da finansira izgradnju hale ‘tešku’ desetak miliona evra, to će značiti kompletno preispitivanje svih drugih prioriteta jer je investicija ogromna. Veća od svih ostalih realizovanih iz paraćinskog budžeta u proteklih nekoliko decenija. Potrošiti desetak miliona evra na ovaj projekat, otprilike znači da četiri godine ne treba da bude ne samo izgradnje ulica, kanalizacije, vodovoda, već ni krpjenja udarnih rupa, održavanja parkova i ulica. Grubo rečeno, reč je o sredstvima dovoljnim za tridesetogodišnju intenzivnu izgradnju ulica, ili za izgradnju skoro 60 školskih sportskih hala, te kanizacionih sistema za 30 sela", rekao je Paunović, a prenele su "Novosti".

Dakle, ulice, kanalizacija, putevi, školske hale i vodovod naspram plaćanja stranog investitora. Deluje da je izbor jednostavan, ama isto tako deluje da su sve vlasti u proteklih desetak godina uporno birale ono za šta nema logike.

*

Pomenuta analiza Istinomera:

Lukavost naših političara, ipak, vidi se u definisanju cilja i namena državne pomoći. Dok je ranije (pre donošenja nove Uredbe i Zakona o ulaganjima) bilo jasno naznačeno da iz subvencija proizilazi obaveza otvaranja novih radnih mesta, danas je namena državne pomoći uglavnom preimenovana "za realizaciju investicionog projekta". E sad, uprkos ovom "nije šija nego vrat" pristupu, u baš svakom ugovoru u tabeli jasno je naznačena obaveza zapošljavanja konkretnog broja radnika (u pojedinim slučajevima je to jedina obaveza), pa smo i mi kao logičan potez – delili visinu subvencija i broj novozaposlenih radnika. Na kraju krajeva, u svojoj izjavi je i sam premijer rekao "po radnom mestu".

Uglavnom je premijer pri postavljanju kamena temeljaca za fabrike novih investitora govorio precizno o visini subvencija i ulaganju investitora što ukazuje da je pogledao svaki od ovih ugovora. Malo manje je, doduše, bio precizan kada je reč o broju novih radnika, ali je braneci neodbranljivo u Skupštini obmanuo javnost zbog čega Istinomer njegovoj izjavi daje ocenu "neistina".

Dovitljivost naših političara vidi se i pri određivanju visine državne pomoći. Pri odlučivanju, Komisija za kontrolu državne pomoći, često je veoma maštovita u pokušaju da opravda visinu dodeljene subvencije. Pa tako, nekada procenat državne pomoći računa u odnosu na visinu ulaganja (najčešće tamo gde je ulaganje veliko), a u nekim slučajevima (na primer kod NCR gde obaveze ulaganja u jednom slučaju i nema) kao troškove investitora računa zarade za radnike na kraju investicionog ciklusa!?

Subvencije stranim investitorima u 2014, 2015. i 2016. godini

Naziv kompanije	Vrednost investicije (u evrima)	Iznos subvencija (u evrima)	Broj novih radnih mesta predviđenih Ugovorom o dodeli sredstava	Godina	Po radnom mestu (u evrima)
Tigar Tyres	215000000	30000000	500	2014	60000
Falke Serbia	1725000	853497	24	2016	35562
SR Technics Services	420000	810000	270	2015	30000
Mei Ta Europe	60000000	22710000	770	2016	29493
Streit Nova	12000000	4200000	150	2015	28000
Teklas Automotive	11347575	4748087	400	2015	11870
Hutchinson	4943544	1904000	167	2016	11401
Masterplast YU	8382143	2000000	205	2015	9756
Banja Komerc Bekament	3940000	500000	70	2015	7143
Delphi Packard	34312950	18300000	3000	2016	6100
Contitech Fluid Serbia	17000000	3000000	500	2015	6000
Truck-Lite Europe	11000000	3000000	500	2014	6000
Karina moda	Nema obaveze	1320000	220	2015	6000
MDG	150000	960000	160	2015	6000
NCR	600000	3135495	550	2016	5700
Johnson electric	50000000	19200000	3400	2016	5647
NCR	Nema obaveze	4000000	800	2015	5000
PKC Wiring Systems	8000000	7500000	1500	2014	5000
VNB KNITTING	755700	303179	62	2016	4890
Lear Corporation	16780000	9588000	2000	2015	4794
Weibo-Group SRB	11224572	12000000	2540	2015	4724
Magna seating	6152000	2250000	487	2016	4620
Leoni WCS Southeast Europe	1593812	677216	152	2015	4455
Aster Tekstil	5000000	1687667	500	2015	3375
Real Knitting	2500000	750000	250	2016	3000
Swiss Papier	1029450	234000	80	2015	2925
IGB Automotive comp	4500000	1400000	510	2015	2745
Trendtex	1000000	776239	300	2016	2587
Yura Corporation	2000000	951506	700	2016	1360
UKUPNO	491356746	158758886	20767	/	/

*

Analiza sa portala Nova ekonomija²³, jun 2016

Subvencije stranim investitorima su po pravilu potpuno netransparentne

Iako je procedura za dodeljivanja državne pomoći - subvencija za zapošljavanje definisana uredbama, u praksi se umesto transparentne procedure sprovode neposredna pogađanja sa investitorima u kabinetu premijera. Ti ugovori se po pravilu ne objavljuju, a pojedini detalji mogu da se naslute na osnovu odluka Komisije za odobravanje državne pomoći pri Ministarstvu finansija.

²³ <http://novaekonomija.rs/artikli/duga%C4%8Dak-niz-problemati%C4%8Dnih-poslova>

Uredbom kojom reguliše podsticanje investitora, regulisano je da investitor u posebnim slučajevima treba da obezbedi iz sopstvenih sredstava samo 25% vrednosti investicije (ostatak od 75% može biti i državna pomoć i kredit). Državna pomoć se ne sastoji samo u novčanom davanju već i u raznim drugim ustupcima koji se ugovoraju, kao što su otvaranje slobodnih zona, oslobađanje od poreza na imovinu i raznih komunalnih taksi, besplatno ustupanje komunalno opremljenog zemljišta, pa čak se u poslednje vreme lokalne samouprave obavezuju da će investitorima graditi fabričke hale.

Srbija je „meka“ za investitore u „kablovskoj industriji“, ali po koju cenu?

Kod investicija u kablovsku industriju postala je praksa da lokalne samouprave grade hale koje potom za beznačajne novčane iznose „daju u zakup“ investitorima. U tim fabrikama rad je manuelan – ručno se vezuju kablovi za automobile i belu tehniku u snopove. To su proizvodni postupci koji su radno intenzivni, i u njima se angažuje veliki broj mahom nekvalifikovane ženske radne snage, sa platama koje su u nivou 200 evra neto mesečno. Takve „investicije“, s obzirom na to da je čak i hala u zakupu, mogu čim istekne ugovorna obaveza od pet godina da netragom nestanu iz Srbije i da se premeste u neku susednu zemlju – koja će im dati novu subvenciju od po 10.000 evra po radnom mestu, i tako ukруг.

Što je još gore, u pojedinim fabrikama kablovske industrije, po pisanju štampe, radnici imaju i problem oko slobode sindikalnog organizovanja, a uslovi rada su veoma teški i sve to se prikriva od javnosti. Samo zahvaljujući seriji tekstova u listu „Danas“ objavljeni su razni detalji koji govore o maltretiranju radnika u tim fabrikama, kao i o neadekvatnoj reakciji inspekcijских organa (iznet je i podatak da je Jura donirala inspekciji rada nekoliko putničkih vozila). Reagujući na te napise, premijer je čak i javno izrazio zabrinutost zašto se pojavljuju takve vesti o Juri, plašeći se da ne „oteraju“ investitore!

Astronomski iznosi subvencija pojedinim kompanijama ne mogu se ni na koji način opravdati

Iznosi koji se plaćaju pokazuju na arbitrarnost i netransparentnost postupaka dodele subvencija. Tako se za investiciju u Pirotu, kompaniji Michelin plaća 60.000 evra po radnom mestu, a za investicija Mei-Ta u Bariču opredeljen je iznos od 28.000 evra po radnom mestu. To nisu jedini primeri da se investitorima dodeljuju iznosi od više desetina hiljada evra.

Većina drugih subvencija limitirana je na 10.000 evra po radnom mestu, ali razna druga davanja i ustupci koji su ugovoreni takođe na direktan ili indirektan način uvećavaju državnu pomoć.

FIAT u Kragujevcu ili rupa bez dna

Negativne rekorde oko visine državne pomoći potukao je ugovor sa FIAT-om oko zajedničkog preduzeća Fijat automobili Srbija - FAS. Pored ulaganja fabričkih postrojenja od 300.000 kvadrata hala sa pratećim zemljištem i 50 miliona evra uloga u novcu, država je na razne načine do sada uložila u FAS više od 370 miliona evra.

Postupak ugovaranja oko FAS pratila je velika pompa, uz učešće Borisa Tadića i Mladana Dinkića, sa dosta kiča, posebno u Kragujevcu (razni natpisi „dobrodošlice“ na italijanskom jeziku), uz jasnu nameru da se pre izbore 2008. godine potpiše bilo kakav papir. I stvarno, neposredno pre izbore te godine, sklopljen je neobavezujući memorandum (ali je proslavljeno kao da je u pitanju već gotova stvar), da bi se tek krajem te godine finalizovao obavezujući ugovor. Politički cilj je postignut pošto je sklopljena vlada sa DS na čelu, ali to predizborno manipulisanje sa javnosti Italijani su skupo naplatili tako što je država naprosto „očerupana“ kroz različita davanja kompaniji. Naravno, ugovor o osnivanju FAS-a je objavljen samo delimično, a delovi o podsticajima su zatamnjени.

Detalji oko podsticaja mogu se sagledati iz finansijskih izveštaja kompanije FAS. Na kraju poslovne godine država vrši u potpunosti refundaciju poreza i doprinosa na zarade, FAS-u je uplaćen i jednokratni „bonus“ od 50 miliona evra, a finansiralo se bukvalno sve i svašta: komunalne usluge, zamena krova, remedijacija životne sredine i spoljašnja infrastruktura za „park dobavljača“, a između ostalog i 10.000 evra po radnom mestu plus i dodatnih 1.000 evra za obuku po radniku. Država je garantovala i za kredit FAS-a od 169 miliona evra kod EIB pod povlašćenim uslovima. Pored toga, kompanija je oslobođena svih lokalnih poreza i taksi. Aranžman oko ulaganja u FAS preti da se pokaže kao poslovni promašaj s obzirom na to da proizvodnja u Kragujevcu opada već dve godine, pošto model nije našao na dobar odziv na tržištu. Slobodni dani u fabrici su sve češći, a u javnosti se čuju vapaji da država mora da „obežbedi“ da se pravi još jedan model automobila. Nažalost, čim isteknu subvencije koje država i dalje isplaćuje fabrici, FIAT može lako da digne ruke od Kragujevca (osim ako mu država ne odobri nova sredstva).

Pored Beograda na vodi, i za Tenis se zakoni menjaju

Zabrinjavaju i neki aranžmani koji još uvek nisu potpisani – tako je radi privlačenja investicije Toennis u klanice i stočne farme, država promenila zakon o poljoprivrednom zemljištu. Time je omogućeno da potencijalni investitor na osnovu „biznis plana“ dobije više desetina hiljada hektara poljoprivrednog zemljišta u višedecenijski zakup mimo javnog tendera. Pri tome, ne vodi se računa da investicija te veličine uz državne subvencije preti da uguši postojeće farme svinja i klanice u zemlji i da dovede do zatvaranja velikog broja radnih mesta. Tako bi se desilo da država privilegujući investiciju kompanije Toennis novcem i zemljištem, napravi sebi medvedu korist – jer bi stradalo nekoliko kompanija usled nelojalne konkurencije.

Netransparentni ugovori imaju jednu zajedničku osobinu - štetni su po državu

Analizirajući netransparentne ugovore koje je država sklapala, može se zaključiti da je korist za državu vrlo diskutabilna (ako je uopšte i ima), kao i da su obaveze koje država preuzima često neproporcionalne ulaganjima stranih partnera.

Velika većina tih ugovora ostaje sakrivena od javnosti, bilo potpuno bilo delimično. Uobičajeno obrazloženje koje vladajuće strukture koriste kada obrazlažu netransparentan postupak jeste „odavanje“ poslovnih tajni koje bi „ugrozile“ investiciju.

Takvi ugovori, skriveni od javnosti, često sadrže i čitav niz značajnih obaveza države prema investitorima u budućnosti. Odnosno, čitav niz godina se moraju radi realizacije ugovora rezervirati sredstva u budžetu, što predstavlja indirektno povećanje javnog duga koje se „ne vidi“ kroz redovan budžetski postupak.

Posebno je problematično što se zbog sprovođenja takvih aranžmana ne samo izvrđava duh postojećih zakona, već se i donose posebni „lex specialis“ kao za „Beograd na vodi“, odnosno menja se zakon o poljoprivrednom zemljištu, što državu lagano pretvara u „banana republiku“.

Netransparentni postupci, odsustvo javnosti i diskreciono pregovaranje su idealni za koruptivne radnje. Međutim, do sada nije poznato da su organi gonjenja preduzimali aktivnosti u analizi takvih postupaka (osim kod prve prodaje železare iz stečaja).

Privredni subjekti koji godinama posluju u zemlji i poštuju zakone, sa negodovanjem gledaju kako država potpuno arbitrarno pomaže „velike investicije“ i osećaju frustraciju jer su njima takve mogućnosti uskraćene. Praksa države da menja zakone radi realizacije zahteva pojedinih investitora stvara dodatnu pravnu nesigurnost i osećaj da postoje dve kategorije privrednih subjekata – privilegovani strani investitori i svi ostali.

Na primeru ugovora sa Air Serbia može se primetiti kako država remeti poslovanje i drugih preduzeća na tržištu. Naime, „domaći“ prevoznik oslobođen je plaćanja aerodromskih usluga (ne

samo stajališta nego i taksa za prevoz putnika) a promenjena je i tarifa aerodromskih usluga, tako da svi drugi prevoznici plaćaju znatno nepovoljnije tarife. Time se direktno destimulišu ostali učesnici na tržištu, što je dovelo do smanjenja letova tzv. low-cost prevoznika, ali i drugih kompanija.

Projekat „Beograd na vodi“ poremetiće investicije u nekretnine. Čitav niz investitora platio je pojedine lokacije u gradu po više desetina miliona evra, plus moraju da plate komunalno opremanje lokacija (oko 50 miliona Beka, 30 miliona UDBA), a prinuđeni su da prolaze kroz dugotrajnu i mučnu proceduru, dok se u ovom slučaju čak i posebnim zakonom omogućava prečica za gradnju više miliona kvadratnih metara.

Primer postupka oko prodaje železare u Smederevu pokazuje da se uz transparentne procedure mogu realizovati i najveće investicije. Upravo ova transakcija je najbolji dokaz da državi nisu potrebne „posebne“ i netransparentne procedure, već dosledna primena zakona.

*

Analiza Uroša Delevića sa Ekonomskog instituta John Downing iz Londona, objavljena u listu Novosti²⁴:

Šta je suština direktnih stranih investicija i zašto smo zemlja jeftine radne snage

Odluku države da odabere model ekonomskog razvoja baziran na stranim direktnim investicijama treba da potkrepi odgovor na pitanje – šta želite da postignete sa njima?

U komentaru za Novosti, ekonomista Uroš Delević sa londonskog instituta za ekonomiju John Downing objašnjava suštinu ovog modela i daje precizna pojašnjenja kako bi realizacija SDI zapravo trebala da izgleda.

Kada se predstavnici Vlade javno pohvale uspehom zbog otvaranja italijanske fabrike četkica za motore u Smederevu, ni manje ni više nego zbog dogovora da bude dobavljač Johnson Electrica u Nišu, onda je jako važno ukazati na duboko nerazumevanje suštine stranog direktnog investiranja.

Obično je prvo pitanje za stranu kompaniju koliko će otvoriti radnih mesta. Ne pitaju ni šta će ti ljudi raditi ni koliko će biti plaćeni ni koliko je investicija postojana. Kreatori ekonomske politike su bili srećni što će strana kompanija u Srbiji proizvoditi četkice i zaposliti 50 ljudi. U zavisnosti od vrednosti investicije, Carbotech je dobio i određene subvencije od srpske vlade, a minimum 150.000 evra.

Da bi lokalna privreda imala koristi od poslovanja multinacionalne kompanije, ona mora biti povezana sa domaćim privrednicima.

Dve stvari državni činovnici nikako ne mogu da shvate kada su u pitanju SDI:

- Prvo, da bi postojao uticaj SDI na ekonomski razvoj, država primalac investicija mora imati komplementarnu industriju.
- Drugo, strane direktne investicije nemaju automatski uticaj na ekonomski razvoj i iste ni u jednoj zemlji na svetu nisu bile niti će ikada biti katalizator ekonomskog razvoja.

Za ovo postoji jednostavan razlog, uticaj multinacionalnih kompanija, kao najvećih generatora SDI, na lokalni ekonomski razvoj se vrši kroz saradnju sa lokalnim proizvođačima. Ako dovedete stranu kompaniju, a onda joj i za dobavljača dovedete drugu stranu kompaniju, pa za distributera treću, onda nema govora ekonomskom razvoju. U tom slučaju, multinacionalne kompanije deluju nezavisno od lokalne privrede i samim tim nemaju pozitivan uticaj na nju.

²⁴ <http://gdeinvestirati.com/2016/04/28/sta-je-sustina-direktnih-stranih-investicija-zasto-smo-zemlja-jeftine-radne-snage/>

Kompanije ne interesuje zadovoljavanje interesa države za transferom tehnologija, već ih interesuje zadovoljavanje interesa svojih akcionara. Tako i država treba da brine isključivo o interesima svojih akcionara – građana. Njihov dugoročan interes nije da bude nisko plaćen radnik u tuđoj fabrici, već vlasnik sopstvene. Elem, da bi lokalna privreda imala koristi od poslovanja multinacionalne kompanije, ista mora imati ostvarene veze sa domaćim privrednicima.

Omaložavanje domaćih privrednika

Da li kreatori ekonomske politike zaista misle da srpski privrednici nisu u stanju da proizvedu četkice?

Već skoro dve decenije konstantno slušamo vlast koja omalovažava srpske privrednike i poručuje narodu da je nesposoban da bilo šta sam proizvede, i sve je nekako bolje ako je strano, samo da nije srpsko. Odlučeno je da italijanski državljani Lorenzo Dattoli treba da ima posao, a ne srpski privrednik. Dattoli će zaposliti 50 radnika da po čitav dan sklapaju četkice i za to dobijaju mizernu platu, a profit seli nazad u maticu kompanije. Nema visokotehnoloških funkcija, nema funkcije za istraživanje i razvoj, nema prenosa znanja.

Dobar primer: Češki ministri razumeju čemu služe SDI

Češka je uspeła da iskoristi SDI u svrhu lokalnog ekonomskog razvoja i izade iz tranzicije, jer su češki ministri znali čemu SDI služe.

Češka vlada pita stranog investitora koje proizvode kupuje od dobavljača i odakle ih uvozi. Onda napravi listu proizvoda koji služe kao input stranom investitoru i ode u privrednu komoru i pita češke privrednike ko to može da proizvede po istom kvalitetu. Oni koji imaju proizvodne kapacitete dobijaju dugoročne jeftine kredite. Predstavnici vlade se vraćaju kod stranog investitora i kažu: “Ove proizvode možete kupiti od čeških privrednika i koristiti u svojoj proizvodnji. Ako vam oni budu dobavljači, dobićete umanjeње poreza u narednih 5 godina.”

Ovako SDI uspeva u nekim državama. Češki privrednik će zaposliti ljude i plaćati porez, učiće od multinacionalne kompanije kako da bude efikasniji jer na dnevnom nivou ima kontakte sa njom, kasnije će i sam krenuti da izvozi za druge fabrike. Ovo nije hipotetički primer, ovo je bio proces i kada su Peugeot i Toyota u Češkoj otvarali pogone, i mnogi drugi.

Uloga vlade u privlačenju i realizaciji SDI

Uloga vlade je da omogući stvaranje “veza” preko kojih lokalni privrednici imaju korist od transfera znanja od stranog investitora.

Tzv. efekat preliivanja omogućava “preliivanje” tehnologija i upravljačkih sposobnosti sa strane kompanije na domaću. Prema tome, politika “lokalnog sadržaja” koja obavezuje investitora da određeni deo inputa u proizvodnji nabavlja od lokalnih proizvođača, pokazuje sjajne rezultate, samo ako imate ljude na rukovodećim mestima koji to umeju da sprovedu u delo. Dakle, uloga Vlade je da omogući stvaranje “veza” preko kojih lokalni privrednici imaju korist od transfera znanja od stranog investitora.

Razvojni efekti SDI su mogućii samo onda kada SDI postoji, kada postoje “veze” za lokalnim privrednicima i kada postoji “efekat preliivanja” tehnologija i znanja. U suprotnom, možete dovesti sve investitore sveta, Srbija će i dalje biti zemlja jeftine radne snage koju kompanije iskoriste i odu.

*

Milione prosuli pred noge stranim investitorima, 11. jul 2016

Da li deo subvencija stranim kompanijama završi na stranim računima naših političara?²⁵

Slađana Gluščević (VOICE)

Država je do sada stranim kompanijama dodelila subvencije od oko milijardu evra (procenjuje se od 850 miliona do 1,3 milijarde evra). Subvencije se dodeljuju bez ikakvog sistema i prioriteta: pomažu se niskoprofitna i niskotehnološka ulaganja koja prave nelojalnu konkurenciju domaćim firmama i spuštaju cenu rada. Možda dobijemo 4-5.000 novih radnih mesta, ali izgubimo više od toga u domaćim firmama. Pritom se novac za subvencije dodeljuje bez ikakvih pravila, diskreciono, onako kako političarima padne na pamet, pa postoji ozbiljna sumnja da deo tog novca završi na njihovim stranim računima. Državi treba dugi niz godina da vrati ulaganje, a stranci se ne zadržavaju toliko...

Kada su pre nekoliko dana „zlonamerni novinari“ pisali o tome kako je država dala 5,8 miliona evra austrijskoj kompaniji „Gerlinger“ za radna mesta u sremskomitrovačkom „Mitrosu“ i kako proizvodnja nije pokrenuta niti ima otkupa svinja od farmera iako je ova mesna industrija u rukama stranog investitora već godinu i po dana – mandatar za sastav nove vlade Aleksandar Vučić jako se naljutio. Obrušivši se na „neupućene medije“, izneo je kako je od privatizacije, dakle od januara prošle godine, u „Mitrosu“ zaklano 6.100 svinja i kako sve puca od rada. Izostavio je, međutim, da pomene da se u najvećim domaćim mesnim industrijama koje od države nisu dobile ni dinara, a zapošljavaju hiljade radnika, 6.100 svinja zakolje za tri dana i da bi svi poljoprivrednici koji se bave uzgojem svinja u Srbiji propali da nije takvih.

Koliko nelogičnosti ima u tome što velikodušno punimo džepove stranim ulagačima, najbolje govori podatak da je čak trećina ugovora s njima raskinuta, a trenutno je, uzimajući u obzir potpisane ugovore o subvencijama, Srbija samo po tom osnovu zadužena oko 165 miliona evra.

Vučić se naljutio zbog pisanja medija o gromoglasno reklamiranim, a neuspešnim državnim subvencijama „Mitrosu“

Koliko je tačno dato stranim investitorima – ne zna se tačno jer je nadležno ministarstvo objavljivalo različite informacije o tome. Procenjuje se, u analizama pojedinih medija, da im je iz kase poreskih obveznika Srbije obezbeđeno najmanje pola milijarde evra ali se, kada se uzmu u obzir i druge pogodnosti koje su dobili, a ne samo subvencije za nova radna mesta, ta se suma udvostručuje. Lane je, recimo, za zapošljavanje najviše dobila kineska kompanija „Mei Ta“ – 22,7 miliona evra, a potom „Džonson elektrik“ – 19,2 miliona, pa „Delfi“ – 18,3 miliona...

– Postoje različiti izvori i različite procene, ali u protekloj deceniji to je od 850 miliona do 1,3 milijarde evra. U tom rasponu kretali su se zvanični podaci, odnosno toliko su strani ulagači dobili od naše države na osnovu investiranja – kaže za VOICE Dragomir Rajić iz Mreže za poslovnu podršku, koja se bavi analizom tržišta i poslovanja i pružanjem konsultantskih usluga investitorima.

Diskrecioni troškovi bez tendera

Rajić ukazuje na to da postoji problem u takozvanim diskrecionim troškovima, a pravo da raspoređuju te troškove, odnosno novac, imaju ministri.

– Evo kako to izgleda: strana kompanija dođe u neki grad u Srbiji i požali se da nema kvalitetan put, prilaz, da nema kanalizacionu mrežu, da ima problema sa napajanjem struje i da bi trebalo da se podignu transformatori, jer mašine traže ozbiljno snabdevanje električnom energijom. Niz infrastrukturnih stavki obično nedostaje. Različita ministarstva i različiti ministri onda kažu – dođite i investirajte, a pošto ćete vi to brže sagraditi sami, neka vam neko obavi te radove, a onda pošaljite račune ministarstvu i mi ćemo sve da platimo iz budžeta. Naravno, bez tendera. Takav

²⁵ <http://voice.org.rs/milione-prosuli-pred-noge-stranim-investitorima/>

način davanja novca bez javnih nabavki dovodio je u pitanje poštovanje zakona. Nažalost, toga je bilo puno i veliko je pitanje šta je ta razlika od 400 ili 500 miliona evra. Koliko je zapravo novca dato i gde je sve otišlo, jer sve to spada u subvenciju. Novac je dat investitoru, na ovaj ili na onaj način, a rezultata nema – veli Rajić.

Pitanje je, međutim, i po kojim kriterijumima su davane i dan-danas se daju subvencije i druge olakšice. Pomenimo, ranije je to, ako izuzmemo nadležna ministarstva, bio posao agencija SIEPA i NAAR (Agencija za strana ulaganja i promociju izvoza i Nacionalna agencija za regionalni razvoj). Sa agencijom SIEPA (pod okriljem Ministarstva finansija, a potom Ministarstva ekonomije i Ministarstva privrede – a sva ih je vodio Mlađan Dinkić) i počeo je koncept favorizovanja stranih ulagača i davanja direktnih podsticaja po radnom mestu u visini 4.000 do 10.000 evra. U januaru 2016. ugašene su i SIEPA i NAAR, a sa radom je počela Razvojna agencija Srbije (RAS), kojoj je osnovna delatnost rad sa investitorima. Na sajtu ove agencije, kao što je bilo i dok su to radile SIEPA i NAAR, ne vide se kriterijumi za davanje subvencija. Nabrojano je šta mi nudimo strancima, objašnjeno kako je „Srbija dobro dokazana kao jedna od vodećih investicionih lokacija u centralnoj i istočnoj Evropi sa ključnim prednostima“, ali nije jasno šta je prioritet ove zemlje u privrednom razvoju, kakve nam investicije trebaju, u kojim sektorima, u kojim delovima zemlje...

– Čak ni novi Zakon o ulaganjima nije rešio taj osnovni problem, ne zna se koji su to tipovi investitora i u kojim granama. Tako na primer, u poslednjih nekoliko godina dolaze kompanije koje su vezane za proizvodnju tekstila ili neke tekstilne proizvode za automobilsku industriju. Čak 60 odsto investicija bile su takve. Dakle, reč je o niskoprofitnim investicijama, iz sektora gde ne postoje viskotehnoški proizvodi i gde investitor dolazi u neku zemlju jer tu ima jeftinu radnu snagu. Kod nas u poslednjih par godina, recimo, nema nemačkih ulagača već je najviše italijanskih firmi koje se sele iz Rumunije ili drugih zemalja gde je cena rada narasla – objašnjava Rajić. – Problem je u tome što, kada oni dobiju visoku subvenciju (i po 20 miliona evra) i zaposle određen broj ljudi, praktično u prvoj godini ili dve – dobijaju besplatno radnu snagu. U tekstilnoj industriji radna snaga u kalkulaciji finalnog proizvoda čini 65 do 80 odsto veleprodajne cene. To znači da, ako ne ulažete ništa u radnike, u prvih godinu-dve rada možete da spustite cene proizvoda za 20, 40 i 50 odsto i ubijete konkurenciju na tržištu. Zato se poslednjih godina u Srbiji desio masovni damping gde su, i pored toga što su te kompanije primljene ovde da bi izvezile proizvode, one proizvodele ogromnu količinu robe koju su plasirale na domaće tržište i ubile su cene drugih proizvođača. Tako smo možda dobili 4.000 ili 5.000 radnih mesta koje su te kompanije otvorile, ali smo ih izgubili 5.000 do 10.000 u našim preduzećima. I za koju godinu će te kompanije malo po malo odlaziti u neke druge zemlje, koje imaju povoljnije uslove, a Srbija će ostati sa manjkom hiljada radnih mesta.

Naš sagovornik ukazuje na još jednu anomaliju celog tog nakaradno postavljenog sistema. Naime, Srbija daje novac iz budžeta stranim investitorima, a onda uzima od kineskih ili ruskih firmi kredite. Potom firme iz tih zemalja dolaze ovde da rade, a naši poreski obveznici plaćaju kamate.

– Ni u jednoj normalnoj zemlji to se ne radi. Pritom, sve što je u domenu stranih investicija previše je došlo u ruke političara koji rade sve osim onog što bi trebalo – da zavrnu rukave i da počnu da menjaju sistem i stvaraju uslove za razvoj domaće privrede i predvidivost ulaganja i uređenost sistema. To zapravo traže i strani investitori. Ako to postoji, onda subvencije nisu potrebne. I veliko je pitanje da li deo tog novca od subvencija opet ne završi kao nagrada na nečijem računu u inostranstvu. U zemljama u okruženju poznati su takvi primeri, a u Srbiji niko

nije radio takve istrage. Vidimo samo da se imovina svakog ko je bio na vlasti i ko je davao te pare, uvećala po sto puta – veli Rajić.

Diskriminacija i zakoni protiv zakona

– U najmanju ruku ovakav način subvencionisanja je diskriminatoran. Privrednici koji nisu dobili podsticaje za zapošljavanje, plaćaju poreze državi koji se koriste za finansiranje njihove nelojalne konkurencije, pa su oni koji su dobili subvencije u startu privilegovani – kaže za VOICE vlasnik tekstilne kompanije „Modus“ Milan Knežević napominjući da je od ukupnog iznosa dodeljenih subvencija 75 odsto dato stranim firmama.

Ovaj, jedan od najvećih kritičara Zakona o ulaganju usvojenog lane, ukazuje na to da se i dalje ide u pravcu diskriminacije domaćih privrednika i to zakonom koji poništava veliki broj postojećih, a u koliziji je i sa Ustavom koji garantuje jednaka prava svim privrednim subjektima. Knežević napominje da zakon omogućuje predstavnicima vlade diskreciono odlučivanje o načinu investiranja u privredu. Prema ovom dokumentu vlada ima diskreciona pravo da odredi šta je to ulaganje od posebnog značaja, a dodeljivanjem državne pomoći bez objave javnog poziva se, naglašava, potpuno isključuje Ustavom zagarantovano pravo na dostupnost i prilaz svim poslovima na teritoriji Republike Srbije svim privrednim društvima.

I vlasnik i direktor zrenjaninske trgovinske kompanije „Gomeks“ Goran Kovačević kritikuje odnos države prema domaćim kompanijama.

– Zapošljavamo 1.400 radnika, a u poslednjih šest-sedam godina primamo oko 150 godišnje. Nismo dobili nikakvu subvenciju za sve te godine. Niti po osnovu zapošljavanja niti po osnovu subvencije za investicije. Prosečno godišnje investiramo oko dva i po miliona evra u poslednjih pet godina, i pored toga nije bilo za nas nijedne olakšice za investicije, a čak je ukinut i poreski kredit – kaže Kovačević za VOICE.

Odoše u Makedoniju i Bugarsku

Mreža za poslovnu podršku je analizirala tržište za 21 inostranu kompaniju koje su razmatrale dolazak u zemlje regiona. Istraživala je koje je njihovo ukupno opterećenje, šta je dobijaju kada dođu kod nas ili komšija, prvenstveno Bugara i Makedonaca. Kada su im predloženi rezultati tih analiza, kažu u Mreži, gotovo sve kompanije koje su želele dugoročnije da ulažu i prave viskotehnoške kvalitetnije proizvode, odlučile su se listom za Makedoniju, gde su opterećenja poslovanja znatno manja i birokratija prostija ili za Bugarsku, koja je u procesu reformisanja celog sistema. Iako Srbija daje visoke subvencije za radna mesta, svi ostali faktori bili su na strani Bugarske i Makedonije. Samo jedna je htela da dođe kod nas.

On ocenjuje da se u pogledu izjednačavanja stranih i domaćih investicija situacija nije promenila ni po donošenju Zakona u ulaganjima prošle godine, iako je, po rečima nadležnih, to bila najvažnija svrha izmena zakonske regulative.

– Dešava se da lokalne samouprave imaju razumevanja prema nama, budu dobre volje jer razumeju koliko je važno da na njihovoj teritoriji posluje ozbiljna domaća kompanija, ali uvek postoji neka kvaka koju ne možete dokučiti i uslov koji ne ispunjavate. Tako, recimo, stranci dobijaju olakšice kada kreću u investiciju ispočetka, a domaće firme koje rade u kontinuitetu svake godine i investiraju svake godine, nemaju ništa – naglašava Kovačević.

Po njemu, subvencije treba da se daju samo u sektorima za koje smatramo da su za ovu državu bitni, i za područja koja su nam prioritarna, gde je problem velike nezaposlenosti, iseljavanja... On kao loš navodi primer Subotice gde su date subvencije, a problem je radna snaga, te strani ulagači moraju niskokvalifikovane radnike da nalaze 50 kilometara dalje od ovog grada, što je,

kako kaže, van svake pameti. Trebalo je, dodaje, tu subvenciju preusmeriti na bilo koje drugo područje gde je velika nezaposlenost.

U suštini, ne treba ni da se daju subvencije po osnovu zapošljavanja, ocenjuje Kovačević.

Računica je prosta: subvencija iznosi 10.000 evra po radnom mestu, a neto zarada u tim kompanijama jedva prelazi 200 evra mesečno. Porezi i doprinosi iznose oko 140-150 evra mesečno po zaposlenom te država prihoduje od 1.600 do 2.000 evra godišnje na osnovu svih poreza i doprinosa na zarade u fabrikama. U najboljem slučaju, država preko poreza i doprinosa može da pokrije ulaganje tek posle pet do šest godina.

Kad je džabe...

Srbija je praktično finansirala sve, odnosno dala triput više od investitora i u slučaju „Lira“, kompanije koja je došla u Novi Sad. Pored subvencije od 9,6 miliona evra, dogovoreno je da Grad Novi Sad izgradi halu od 28.000 kvadrata, uz zemljište, a da „Lir“ plaća zakup samo 2,5 evra po kvadratu. Ulaganje grada procenjuje se na oko četiri milijarde dinara, a taj iznos će naplaćivati od zakupa za 40 godina. Sve u svemu, „Lir“ neće uložiti u opremu više od 9,5 miliona evra, ukupno će investirati oko 15 miliona, a država će dati 42,5 miliona evra!

U suštini, privlačenje stranih investitora u Srbiji izgleda ovako: dovedemo ga, damo mu zemljište, ukinemo takse (naše firme plaćaju sve to), damo mu subvenciju za zapošljavanje i on dobije besplatnu radnu snagu u prvih par godina. Onda se uglavnom ispostavi da nema nijednog domaćeg dobavljača, to jest da gotovo svu sirovinu i repromaterijal uvozi. Jedina vajda od njega je to što se lokalnoj samoupravi vraća 10 odsto poreza na zarade. Kada se sračuna šta smo mu dali, koliko je ta kompanija izvezla i platila poreza na dobit, koliko je dala za zarade nakon par godina kada iskoristi novac za subvencije... u većini slučajeva država trošak ne može da vrati ne za pet, već ni za 20 godina, a stranci se kod nas ne zadržavaju toliko.

*

Tekst iz novosadskog lista Dnevnik najavljuje izmene propisa i analizira aktuelno stanje sa subvencijama. Iz teksta se da zaključiti da je reč o Zakonu o ulaganjima koji je usvojen početkom 2016. godine²⁶:

25.09.2015

Vlada Srbije usvojiće do kraja meseca zakon o naknadama, kojim će se regulisati davanje subvencija investitorima i ujedno izjednačiti domaći i strani investitori jer se spušta prag, odnosno broj radnih mesta i visina ulaganja na osnovu kojih se dobija subvencija.

Prethodne decenije Srbija je davala velike subvencije investitorima za novootvoreno radno mesto, posebno stranim, ali su postignuti rezultati nezadovoljavajući. Za 273 ugovora o ulaganju država je dodelila 302 miliona evra subvencija. To pokazuje da je bila mnogo izdašnija od drugih država u tome, ali da čak ni to nije privuklo više investicija. Za deset godina Uredba o privlačenju direktnih investicija čak je deset puta menjana, a rezultat su 54 uspešno završena projekta, 153 su u toku, a trećina ugovora je raskinuta, što znači da su se investitori držali dogovora samo dok je bilo državnih para, a nakon toga su radnici opet ostali bez radnog mesta.

Na ime subvencija država je u protekloj deceniji dala više od 300 miliona evra, a po zvaničnim podacima, otvoreno je između 35.000 i 40.000 radnih mesta. U isto vreme, vrednost privučenih investicija je 1,5 milijardu evra. U tri slučaja država nije naplatila garancije i ti investitori duguju 900.000 evra i oni su tuženi.

²⁶ <https://www.dnevnik.rs/ekonomija/za-300-miliona-evra-otvoreno-35000-radnih-mesta>

Dok kreatori ekonomske politike smatraju da će zakon o naknadama kojim će se regulisati davanje subvencija investitorima izjednačiti domaće i strane investitore jer će se spustiti prag, odnosno broj radnih mesta i visina ulaganja na osnovu kojih se dobija subvencija i uvesti kontrola trošenja novca dobijenog iz budžetske kase, većina ekonomista smatra da subvencije za otvaranje novih radnih mesta ni do sada nisu ništa dobro donele i da ih treba ukinuti. Tako ekonomista Aleksandar Stevanović ocenjuje da investitore treba privlačiti boljim zakonima, a ne očekivati da će oni zažmuriti na jedno oko zbog toga što nemamo pravnu državu samo zato što smo im dali pare poreskih obveznika.

– Dinkićev koncept o privlačenju investicija uz davanje obilnih subvencija je vrlo loš, a ova vlada ne odustaje od njega, samo tobož najavljuje neku kontrolu – izričit je Stevanović.

Pomoćnik ministra privrede Dušan Purić pak najavljuje drugačiji način regulisanja subvencija jer se uvodi njihova kontrola i tačno će se znati gde se one daju i kome.

– Očekujemo prvo da nema više zloupotreba, da postoje jasna pravila kako se dobijaju pare iz budžeta, kako se troše, kontrolišu, gde će svaki investitor znati čime može raspolagati – objasnio je Purić.

S time da subvencije nikada nije trebalo ni uvoditi slaže se i ekonomista Ljubomir Madžar, dodajući da one srpskoj privredi nisu ništa dobro donele. – Ako je Vlada odlučila da uvede kontrolu davanja subvencija, to je dobar korak, ali nedovoljan. Trebalo bi da batale tu zaludnu meru – smatra Madžar.

*

Tekst u listu Danas predstavlja pokušaj da se izračunaju, u vrlo grubim crtama, ekonomski efekti subvencija²⁷:

Od Fijata i Er Srbije u budžet samo "mrvice"

Subvencije stranim investitorima već dugo, od samog uvođenja, predstavljaju predmet osporavanja domaćih ekonomista i to sudeći prema podacima o plaćenom porezu ne bez razloga.

13. maj 2017

Ekonomista Dragovan Milićević je na osnovu izveštaja o novčanim tokovima najvećih srpskih kompanija došao do zanimljivih podataka po kojima najveći državni projekti, Fijat i Er Srbija plaćaju najmanje novca u budžet uprkos ogromnim investicijama od strane države.

Tako je prema bilansima iz 2015. godine, s obzirom na to da još nisu objavljeni finansijski izveštaji za 2016, Fijat koji je četvrta kompanija u Srbiji po visini poslovnih prihoda uplatio 173,7 miliona dinara javnih prihoda u koje spadaju porez na dodatu vrednost, akcize, carine i ostale dažbine, od toga nula dinara poreza na dobit. To je svega 0,12 odsto poslovnih prihoda kompanije. Drugi veliki državni projekat, Er Srbija je u 2015. godini uplatila je 90 miliona dinara, od čega 12,8 miliona poreza na dobit, što je 0,27 odsto poslovnih prihoda kompanije. Ove dve kompanije učestvovala su u poreskim prihodima države 2015. godine sa 0,01 odsto u slučaju Er Srbije i 0,02 odsto u slučaju Fijata.

Jedan od glavnih argumenata vlasti prilikom uvođenja subvencija stranim investitorima bio je da će se ta sredstva brzo vratiti državi kroz poreze i doprinose. Slučajevi ove dve kompanije govore suprotno.

"Tamo gde je država uložila najviše novca dolazi najmanji doprinos za budžet. Ispada da su oni neto korisnici budžeta. Osim toga, ni danas se ne zna koliko je dato Fijatu, a vidimo koliko malo

²⁷http://www.danas.rs/ekonomija.4.html?news_id=345712&title=Od+Fijata+i+Er+Srbije+u+bud%C5%BEet+samo+%26quot%3Bmrvice%26quot%3B

vraća. Još kad uzmemo u obzir da mu država plaća doprinose za zaposlene situacija je još gora", ističe Milićević.

Za Ljubodraga Savića, profesora Ekonomskog fakulteta u Beogradu je problem što država uopšte krije ugovore od građana pošto su upravo oni ti koji pune budžet, dok ga vlada samo raspodeljuje.

"Pokušavao sam da dođem do podataka o subvencijama države Fijatu i ništa zvanično nisam uspeo da dobijem. Ali očigledno je da taj posao sa Fijatom nema naročitog efekta za državu osim što povećava statističke pokazatelje o industrijskoj proizvodnji i izvozu. Koliko znam država je stavila na raspolaganje više od 300.000 kvadratnih metara objekata. Takođe kompanija je oslobođena poreza i doprinosa. S druge strane imaju visoku dodatnu vrednost ali iz inostranstva pošto se uglavnom uvoze delovi. Premijer je govorio o uvoznom PDV-u, ali Fijat većinu izvozi a na to se vraća PDV. Korist od toga imaju zaposleni koji primaju plate, zatim lokalna zajednica, ali i država kroz dividende", objašnjava Savić. Međutim, da se milijardu evra uložilo domaću kompaniju iz prehrambene industrije, smatra Savić, efekti bi bili daleko veći. Tamo je 80 odsto inputa domaće, pa bi korist imao ceo lanac kompanija, kao i državni budžet. I sve to bez subvencija.

"Do sada nisam video neku analizu efekata subvencija od strane države", ističe on.

Ovo potvrđuje i činjenica da su domaće kompanije, posebno iz agrobiznisa i prehrambenog sektora mnogo veći deo poslovnih prihoda izdvojile za dažbine državi.

Recimo Svislajon je u 2015. godini platio 2,1 milijardu dinara što je 13,05 odsto poslovnih prihoda po osnovu poreza i dažbina. Delta je uplatila po osnovu poreza i dažbina 5,3 milijarde dinara što je 10,92 odsto poslovnih prihoda kompanije, a Matijević sa 1,4 milijarde dinara je uplatio 7,4 odsto poslovnih prihoda na račune države.

Državne kompanije kao što su Telekom i EPS takođe predstavljaju značajne kontributore državnoj kasi. Tako je Telekom u 2015. uplatio 10,7 milijardi dinara, odnosno 8,9 odsto svojih poslovnih prihoda, dok je Elektroprivreda (zajedno sa zavisnim preduzećima) uplatila skoro 39 milijardi dinara, što je iznosilo 17,3 odsto poslovnih prihoda.

Milijarde od akciza

Posebnu ulogu u punjenju državnog budžeta imaju kompanije koje se bave proizvodnjom i prodajom akciznih proizvoda. Tako je kompanija koja je ubedljivo najviše uplatila na račun države u 2015. bila Naftna industrija Srbije sa 165 milijardi dinara, zahvaljujući visokim iznosima akciza na gorivo, kao i PDV-a. To je činilo čak 82,4 odsto poslovnih prihoda ove kompanije. Među velikim platišama su i duvanske kompanije. Tako je Filip Moris uplatio 41,4 milijarde dinara ili 139 odsto poslovnih prihoda, zatim je BAT uplatio 16 milijardi dinara što je pet puta više od poslovnih prihoda kompanije, dok je JTI sa 24,1 milijarde dinara uplatio 236 odsto poslovnih prihoda na račun države. Inače, samo je Filip Moris uplatio nešto na ime poreza na dobit pošto su JTI i BAT imale gubitke i u 2015. i u 2014. godini. Veliki deo poslovnih prihoda uplaćuju i pivare, od 30 odsto poslovnih prihoda Karlsberga do 54 odsto prihoda Hajnekena.

7. Subvencije i nepomenute pogodnosti

*

Izuzetno je važna veza subvencija i drugih eventualnih pogodnosti (koje se ne pominju u ugovoru koje investitori dobijaju od države. Karakterističan slučaj bila je kompanija Jura koja je u više navrata dobijala subvencije, pojedine subvencije nisu razmatrane pred

KKDP. Kompanija je došla u fokus javnosti zbog optužbi za loš tretman radnika. Pojavili su se navodi da inspekcije ne štite radnike, premijer je kritikovao medije koji su izveštavali o tome, tvrdeći da time “rasteruju investitore”, a u međuvremenu je potvrđeno da je Ministarstvo rada tražilo od kompanije Jura donacije za Ministarstvo.

Jura do sada dobila 25 miliona EUR subvencija i besplatno zemljište (VIDEO)²⁸ (5. maj 2016)
Južnokorejska kompanija Jura, koja je ovih dana dospela u centar pažnje javnosti zbog tvrdnji o veoma lošem položaju zaposlenih, do februara 2015. je od države dobila ukupno 25 miliona evra subvencija, pokazuje finansijski izveštaj kompanije.

Kompanija je, takođe, u Nišu i Leskovcu na ime državne pomoći dobila na korišćenje zemljište, i to bez nadoknade. Jura, čiji je dolazak bio projekat nekadašnjeg ministra Mladana Dinkića, u Srbiji posluje od 2010. Jura je tada došla u pogone tada propale fabrike Zastava elektro u Rači, koju je inače bio privatizovao Ranko Dejanović, muž funkcionerke SPS-a Slavice Đukić Dejanović.

Nakon Rače, Jura je otvorila pogone u Leskovcu i Nišu. Kompanija Jura bavi se proizvodnjom kablova, što znači da se radi o manuelnom poslu koji uglavnom obavljaju niskokvalifikovane žene koje praktično po ceo dan pletu kablove. Ugovori koje je država potpisala s tom kompanijom nisu dostupni javnosti.

Jedini zvaničan dokument o državnoj pomoći dostupan je u arhivi rešenja Komisije za dodelu državne pomoći, koja se bavila ovim projektom. Taj dokument, iz februara ove godine, u vezi je s dodelom zemljišta u Leskovcu. Jura je htela da proširi proizvodne kapacitete u Leskovcu i u zamenu za zapošljavanje novih 700 radnika i investiciju od dva miliona evra u novi pogon tražila od države zemljište od 3,7 hektara koje je Poreska uprava Leskovca procenila na 950.000 evra.

Investicioni projekat kompanije Jura u Srbiji je predviđao gradnju postrojenja za proizvodnju elektro-instalacija kojim će u tri grada biti otvoreno ukupno 4.000 novih radnih mesta. Gradovi Niš i Leskovac su tokom 2011. Juri dali pravo korišćenja zemljišta bez naknade na 99 godina. Jura se obavezala da će zaposliti još 1.500 radnika u Nišu.

Jedan od problema koje predstavlja subvencionisanje ovakvih investicija jeste to da oni fabričke hale pune običnim stolovima, za posao im ne treba nikakva oprema, pa se postavlja pitanje da li će pošto su s plaćenom radnom snagom istrošili sve subvencije države, moći bolju priliku i jeftiniju radnu snagu da nađu u drugoj državi.

Insajder.net se još početkom aprila obratio kompaniji Jura s molbom nam omogući da posetimo fabriku i kratko snimimo proces proizvodnje. Takođe smo želeli i da razgovaramo s direktorom ili predstavnikom kompanije koji bi nam odgovorio na pitanja o uslovima u kojima rade, značaju državne pomoći za poslovanje i načelnim poslovnim planovima. Iz Jure nam je odgovoreno da zbog brojnih poslovnih obaveza i isplaniranih službenih putovanja u aprilu, nisu u mogućnosti da nam izađu u susret. Na naše pitanje da li možemo da snimimo fabriku bez snimanja izjava, iz kompanije nam je stigao odgovor: "Trenutno ne postoji ni ta mogućnosti, iz razloga koje smo već naveli."

Veselinović: Pored subvencija, preporučujemo se i obespravljenom radnom snagom
Željko Veselinović iz USS Sloga rekao je za Insajder.net da je u Juri bilo nekoliko pokušaja sindikalnog udruživanja, ali da su svi završeni nezakonitim otpuštanjem članova sindikata koji na posao nisu vraćeni ni nakon odluke inspekcije rada.

²⁸ <https://insajder.net/sr/sajt/tema/876/>

On navodi da je sindikat pokrenuo veliki broj tužbi zbog psihofizičke torture radnika u Jurinim fabrikama, da su o svim tim slučajevima obavestene nadležne institucije, ali da država nije učinila ništa kako bi zaštitila radnike.

Prema njegovoj oceni, osim subvencijama, Srbija se stranim investitorima preporučuje i najefтинijom, a, kako je naveo, sudeći po primeru Jure, i potpuno obespravljenom radnom snagom.

„U Srbiji inistitucije sistema – Inspektorat za rad, Ministarstvo rada, država Srbija, Vlada Republike Srbije – su institucije koje bi trebalo da stanu iza zaposlenih. Naravno, oni nisu stali iza zaposlenih. Poslednjih dana čak imamo priče predstavnika vlasti o tome da smo mi koji prijavljujemo, znači lično ja i desetine kolega, koji prijavljujemo nepravilnosti, zapravo krivci, a da su žrtve Južnokorejci u ovom slučaju, i da mi na taj način teramo investitore iz svoje zemlje, što je apsolutno netačno. Kada vam neko ne poštuje rešenje Inspekcije rada o vraćanju na posao, kada vam sud donese odluku o tome da neko mora biti vraćen na posao, a Jura to ne radi, onda dolazimo do jednog vrlo logičnog zaključka, a to je da država stoji iza njih“, rekao je Veselinović.

*

Reakcija TS povodom objavljivanja informacije o potencijalno koruptivnom odnosu Ministarstva rada i kompanije Jura:

Državno reketiranje, sukob interesa i troškovi nakon poklona (31. maj 2016)

Povodom potvrde kompanije "Jura" da je donirala dva automobila Ministarstvu rada, Transparentnost Srbija poziva Ministarstvo, Vladu i Državnu revizorsku instituciju da ispituju slučaj, pokrenu postupak za kažnjavanje odgovornih, vrata vozila dobijena mimo zakona i pokrenu postupak za izmenu i dopunu propisa, kako bi se potpunije uredilo pitanje sukoba interesa koji nastaje u vezi sa poklonima koje primaju državni organi.

Insajder je objavio [dopis firme „Jura“ koja je potvrdila koja je potvrdila](#) da je, na zahtev Ministarstva rada donirala dva automobila. Insajder navodi da je donacija data 2013. godine. [Mediji su ovu temu otvorili](#) nakon objavljivanja tvrdnji da se u toj firmi, koja je od države dobila 25 miliona evra subvencija, krše prava radnika a da Inspekcija rada ne reaguje adekvatno.

Zakon o donacijama i humanitarnoj pomoći zabranjuje da se kao donacija dodeljuu, odnosno primaju putnički automobili, kao i usluge, novac, hartije od vrednosti, imovinska i druga prava. Transparentnost Srbija naglašava da u ovom konkretnom slučaju, ne samo da je prekršeno ograničenje iz Zakona o donacijama, već postoje i znatno ozbiljniji problemi. Prvo, sama situacija u kojoj jedan državni organ traži od privatne firme koja može biti predmet inspekcijske kontrole „donaciju“, može predstavljati po svojoj suštini iznudu mita, koja se razlikuje od krivičnog dela samo po tome što korist ne stiće pojedinac nego organ. Dodatni element apsurdna unosi činjenica da država na jednoj strani, novcem od poreza podstiče investitora, a da, s druge strane, od tog istog investitora traži vozila koja je trebalo nabaviti iz budžeta.

Sve i da „donacija“ nije bila iznuđena, očigledno bi bilo neprimereno da državni organ prima poklone od firme koju taj isti organ treba da podvrgne inspekcijском nadzoru (inspekcija rada, koja je u sastavu Ministarstva). Budući da aktuelni propisi sadrže samo pravila o sukobu (privatnog) interesa državnih funkcionera i službenika sa javnim interesom o kojem treba da se staraju, a ne i o ovakvim situacijama, Transparentnost Srbija smatra da ova pitanja treba urediti. U vezi sa time, podsećamo da je neophodno da se uredi i postupanje javnih funkcionera u vezi sa prijemom poklona. Dodatni razlog za uvođenje preciznih zakonskih pravila jeste i činjenica da u nekim slučajevima donacije nose sa sobom i značajne skrivene troškove, koji mogu višestruko da

nadmaše vrednost poklona, naročito kod proizvoda čije održavanje i povezani troškovi (npr. ažuriranje softvera, servisi, nabavka specifične opreme) su veći od cene osnovnog proizvoda.

8. Upitni izvori budućeg izveštavanja

*

Konačno, nema sumnje da će se politika subvencija nastaviti. Samo što ćemo umesto dokumenata (KKDP se izuzela od razmatranja i osnovni podaci o ugovorima više neće biti dostupni javnosti kroz odluke KKDP koje su objavljivane na sajtu) čitati izjave političara, poput ove:

Premijer Srbije Aleksandar Vučić saopštio je danas da se u ovom trenutku vode pregovori sa 49 značajnih investitora i da će, ako se oni uspešno završe, to značiti novih 27.000 do 28.000 radnih mesta u Srbiji²⁹.

²⁹ <http://www.blic.rs/vesti/ekonomija/vucic-pregovaramo-s-49-investitora-o-28000-novih-radnih-mesta/srdjq2b>

